

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1895. Första Kammaren. N:o 31.

Onsdagen den 8 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående ändring i stadgadt vilkor för åtnjutandet af de pensioner, som vid 1894 års riksdag beviljats åtskilliga vid statens jernvägs-byggnader anställde tjänstemän; och

n:o 83, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärarnes enke- och pupillkassa; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 15, i anledning af väckt motion om upphäfvande af arreststraffet i stadgan den 17 september 1861, angående extra judiciel bestraffning för den lägre manliga bevakningspersonalen vid rikets fängelser; och

n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning utaf gällande resereglemente af den 11 februari 1881 i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 73 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, Riksdagen medgifver, att kartografen Carl Edvard Dahlman må från och med månaden näst efter den, hvarunder han afgår från sin befattnings såsom kartograf, under sin återstående listid åtnjuta från allmänna indragningsstaten en årlig pension af 2,800 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej af Riksdagen bifallits.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 32.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsänt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 278, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 71 ja och 146 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 177 ja och 178 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 74 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, till bestridande af kostnaden för uppförande af nytt landsstatshus i Luleå beviljar ett extra anslag af 91,500 kronor, att utgå under två år, och deraf anvisar 45,750 kronor för 1896; hvarvid det af Riksdagen för om- och tillbyggnad af nämnda landsstatshus för år 1893 anvisade, men ännu icke disponerade extra an-

slag å 17,000 kronor kommer att reserveras till Riksdagens disposition såsom tillgång vid en kommande statsreglering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning endast på det sätt bifallits, att, till bestridande af kostnaderna för om- och tillbyggnad af landsstatshuset i Luleå, Riksdagen, utöfver härför redan beviljade 17,000 kronor, anvisat ytterligare 10,000 kronor, att utgå å extra stat för år 1896.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 117;

Nej — 24.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 279, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 106 ja och 115 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 223 ja och 139 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 81 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts den 8 mars 1895 till Riksdagen aflåtna proposition (n:o 32), bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att, på det Kongl. Maj:t må blifva i tillfälle att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i det propositionen bilagda statsrådsprotokoll öfver civilärenden för samma dag angifna grunder åt staten förvärfva Skåne—Hallands, Mellersta Hallands, Göteborg—Hallands, Landskrona—Engelholms och Malmö—Billesholms jernvägar, till Kongl. Maj:t, efter ingången af år 1896, på requisition utanordna de medel, som erfordras för gäldande af hvad för jernvägarne skall kontant till jernvägarnes egare utbetalas, äfvensom fullgöra ränteliqvider och kapitalafbetalningar å de i Skåne—Hallands och Malmö—Billesholms jernvägar intecknade obligations-

lån samt de kommunallån, hvilka af staten i följd af ifrågavarande banors förvärfvande öfvertagas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke af Riksdagen bifallits.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 39.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 280, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 102 ja och 120 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 203 ja och 159 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 23, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullsatsen för dextrin eller dextringummi skall höjas till 20 öre per kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullsatsen för ifrågavarande artikel skall bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 17 öre per kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 35.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 281, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 72 ja och 138 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 167 ja och 173 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 23, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullsatsen för gryn, andra slag, skall höjas till 20 öre per kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullsatsen för ifrågavarande artikel skall bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 17 öre per kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 30;

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 282, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 71 ja och 132 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 162 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 23, punkten 3, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullsatsen för jäst, alla slag, skall höjas till 25 öre per kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullsatsen för ifrågavarande artikel skall bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 20 öre per kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 30.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 283, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 73 ja och 142 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 174 ja och 172 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 23, punkten 4, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullsatsen för stärkelse af hvete, potatis eller andra vegetabiliska ämnen skall höjas till 20 öre per kilogram, vigten af askar och pappersomslag inberäknad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullen å ifrågavarande varuslag skall bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 17 öre per kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 30.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 284, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 84 ja och 136 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 188 ja och 166 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 24 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första Kammaren, vill, att den väckta motionen om lastpenningarnas afskaffande afslås och att de angående denna afgift gällande, i § 4 af tulltaxeunderrättelserna intagna bestämmelser skola erhålla följande förändrade lydelse:

»Lastpenningar till Kongl. Maj:t och kronan utgöras till lika belopp af svenska som af främmande fartyg med 10 öre för hvarje ton, beräknad efter gällande mätbref, samt betalas hvarje gång både vid inkommande och utgående; dock, om ett fartyg under loppet af ett kalenderår gör flera resor mellan Sverige och utrikes ort, erläggas dessa omgälder för utgåendet allenast första resan och vid förnyadt inkommande endast när fartyget innehar last samt större eller mindre del deraf lossar, och må härvid jemväl såsom barlastadt anses fartyg, då dess last uppgår till mindre än en tiondedel af fartygets afgiftspligtiga drägtighet; skolande vid beräkning häraf en ton anses motsvara för varor, som i fartygets skeppshandlingar äro upptagna i volym, 2,83 kubikmeter och för varor, som äro upptagna i vikt, 1,360 kilogram.

Då lossning och lastning på flera ställen egt rum, erläggas lastpenningar endast å första lossnings- eller lastningsstället, derom bevis på märkrullan eller passet meddelas.

Från lastpenningars erläggande befrias:

fartyg med eller utan destination till svensk hamn, som inkommer och åter utgår i barlast;

fartyg, som, under resa utrikes orter emellan, anlöper svensk hamn och der endast aflemnar eller emottager passagerare jemte deras effekter eller ock endast aflastar gods i annat fartyg för export;

fartyg, som af tvingande orsaker eller till inhemtande af ordres för vidare resa anlöper svensk hamn och der icke verkställer lossning och icke heller företager annan lastning än af förnödenheter för besättning, medförde resande och fartyg;

fartyg, som i följd af liden sjöskada, hvarom sjöförklaring afgifves, anlöper svensk hamn och der lossar sin last samt efter verkställd reparation densamma åter intager och utför;

fartyg, som af nyss omförmälda anledning lossar sin last och densamma till större eller mindre del försäljer, då sådan försäljning inskränkes till hvad för bestridande af reparationskostnaderna bevisligen erfordrats; samt

fartyg, som, under resa mellan utrikes orter, i svensk hamn lossar eller lastar varor till högst fjerdedelen af fartygets lastdräktighet, för beräknande hvaraf fartygets skeppshandlingar skola tjena till grund.

I alla dessa fall skall dock fartygets skeppare ställa sig till efterrättelse de i tullstadgan gifna föreskrifter om anmälan hos närmaste tullbetjent äfvensom om märkrullans aflemnande samt i tillämpliga delar jemväl iakttaga hvad i nämnda stadga finnes anbefaldt rörande uttagande af tullpass», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit dels att på det sätt bifalla ifrågavarande motion, att den sjöfarten under namn af lastpenningar åliggande afgift under loppet af tio år afskrifves sålunda, att densamma skall från och med början af år 1896 utgå med allenast 9 öre för ton;

från och med början af hvarje derpå följande år till och med år 1904 med 1 öre mindre per ton än det närmast föregående året; och från och med början af år 1905 alldeles upphöra;

dels ock att § 4 i tulltaxeunderrättelserna skall erhålla följande ändrade lydelse, att gälla för år 1896:

»Lastpenningar till Kongl. Maj:t och kronan utgöras till lika belopp af svenska som af främmande fartyg med 9 öre för hvarje ton, beräknad efter gällande mätbref, samt betalas hvarje gång både vid inkommande och utgående; dock, om ett fartyg under loppet af ett kalenderår gör flera resor mellan Sverige och utrikes ort, erläggas dessa omgälder för utgåendet allenast första resan och vid förnyadt inkommande endast när fartyget innehar last samt större eller mindre del deraf lossar, och må härvid jemväl såsom barlastadt anses fartyg, då dess last uppgår till mindre än en tiondedel af fartygets afgiftspligtiga dräktighet; skolandet vid beräkning häraf en

ton anses motsvara för varor, som i fartygets skeppshandlingar äro upptagna i volym, 2,83 kubikmeter och för varor, som äro upptagna i vikt, 1,360 kilogram.

Då lossning och lastning på flera ställen egt rum, erläggas lastpenningar endast å första lossnings- eller lastningsstället, derom bevis på märkrullan eller passet meddelas.

Från lastpenningars erläggande befrias:

fartyg med eller utan destination till svensk hamn, som inkommer och åter utgår i barlast;

fartyg, som, under resa utrikes orter emellan, anlöper svensk hamn och der endast aflemnar eller emottager resande jemte deras effekter eller ock endast aflastar gods i annat fartyg för export;

fartyg, som af tvingande orsaker eller till inhemtande af ordres för vidare resa anlöper svensk hamn och der icke verkställer lossning och icke heller företager annan lastning än af förnödenheter för besättning, medförde resande och fartyg;

fartyg, som i följd af liden sjöskada, hvarom sjöförklaring afgifves, anlöper svensk hamn och der lossar sin last samt efter verkställd reparation densamma åter intager och utför;

fartyg, som af nyss omförmälda anledning lossar sin last och densamma till större eller mindre del försäljer, då sådan försäljning inskränkes till hvad för bestridande af reparationskostnaderna bevisligen erfordrats; samt

fartyg, som, under resa mellan utrikes orter, i svensk hamn lossar eller lastar varor till högst fjerdedelen af fartygets lastdräktighet, för beräknande hvaraf fartygets skeppshandlingar skola tjena till grund.

I alla dessa fall skall dock fartygets skeppare ställa sig till efterrättelse de i tullstadgan gifna föreskrifter om anmälan hos närmaste tullbetjent äfvensom om märkrullans aflemnande samt i tillämpliga delar jemväl iakttaga hvad i nämnda stadga finnes anbefaldt rörande uttagande af tullpass.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 26.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsänt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 285, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 102 ja och 118 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 215 ja och 144 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bankoutskottet i dess memorial n:o 13 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som godkänner bankoutskottets af Första Kammaren gilade hemställan, att den vid innevarande riksdag af herr Arnoldssons väckta motion om utsträckning af tiden för återbetalning af afbetalningslån ej måtte af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, men bifall till herr Arnoldssons motion, beslutit, att mom. 2 i § 32 af bankoreglementet skall erhålla följande lydelse:

»Lånen återbetalas medelst erläggande hvar sjette månad efter utlåningsdagen af minst en tiondedel utaf lånebeloppet jemte upplupen ränta, vid äfventyr, om sådant försummas, att hela obetalda delen af lånet varder till betalning förfallen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 31.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 286, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 81 ja och 120 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 180 ja och 151 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 26 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtanden n:is 13 och 14.

*Ifrågasatt för-
höjning af tul-
len å tobak.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda betänkande N:o 25, i anledning af väckt motion om förhöjning af tullen å tobak.

Herr von Strokirch: Det förslag, som jag har tagit mig friheten att framställa, åsyftar, såsom kammaren torde erinra sig, att utan rubbning uti den slutsiffra, som Kongl. Maj:t föreslagit för inkomstbevollningen i 1896 års budget, åstadkomma en nedsättning uti den direkta beskattningen eller den s. k. tilläggsbevöllningen och delvis ersätta densamma med en ny indirekt beskattning, genom införande af förhöjd tull å tobak. Med ett belopp af beräknade 1,800,000 skulle då den direkta beskattningen kunna minskas.

Ifrågasatt förhöjning af tullen å tobak.

(Forts.)

Uti min motion har jag anført skäl för vidtagande af en sådan åtgärd, hvilka skäl möjligen kunna anses beröra frågan angående direkt eller indirekt beskattnings större eller mindre tillämpning samt möjligen äfven den frågan, huruvida 1892 års urtima Riksdags löften blifvit i större eller mindre mån infriade. Utskottet har också noga aktat sig för att beröra den sidan af saken och endast afböjt min motion med uttalande af den åsigten, att en förhöjd tull på tobak måste föregås af en utredning angående en eventuel beskattning af den inhemska tobaksodlingen. Detta är ju en åsigt, som man kan respektera, ehuru detta uttalande ingalunda är ett axiom. Ty erfarenheten har visat, att tobakstullen vid många tillfällen varit ganska rörlig, att den höjts och sänkts utan en sådan utredning i afseende på beskattningen af den inhemska tobaksodlingen. Denna är ju också i förhållande till den stora tobaksförbrukningen en småsak. Endast i vissa delar af Skåne, vid Åhus och här omkring Stockholm odlas tobak i någon nämnvärd mån.

Då jag emellertid har grundad anledning antaga, att bevillningsutskottet vid beräkningen af den fyllnadssumma, som bör utgå för att fylla statsregleringen — och utgå i form af bevillning — har tagit hänsyn till andra inkomstkällor än den af mig föreslagna, och derigenom på annat sätt i viss mån kommit till samma resultat, som jag åsyftat, nemligen en nedsättning af den direkta beskattningen eller tilläggsbevöllningen, må det nu dervid få bero. Jag vill därför icke direkt göra något yrkande, för den händelse min motion icke i öfrigt vinner något understöd. Dock ber jag att få framhålla, att om den af mig föreslagna vägen hade blifvit begagnad, så hade man kommit till ett ännu bättre resultat med afseende på tilläggsbevöllningens minskning, än hvad antagligen nu kommer att inträffa.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa.

Herr Cavalli: Jag skall endast yttra några få ord i anledning af den siste ärade talarens vädjan till bevillningsutskottet. Han syntes nemligen antaga, att bevillningsutskottet skulle föreslå några nya indirekta skatter, hvarigenom tilläggsbevöllningen skulle kunna nedsättas.

Utskottet har *icke* föreslagit några nya indirekta skatter. Men statsregleringen ställer sig nog så, att — då det belopp, som skall genom bevillningar fyllas, utgör 78,378,000 kronor, under det att

*Ifrågasatt för-
höjning af tul-
len å tobak.*

(Forts.)

bevillningsutskottet beräknat bevillingarna till 72,100,000 kronor, hvartill kommer den ordinarie bevillingen, som af Kongl. Maj:t beräknats till fem millioner — hvad som ytterligare erfordras blir vida mindre än 4,500,000, det belopp, hvartill tilläggsbevillingen af Kongl. Maj:t beräknats, hvadan alltså tilläggsbevillingen kan icke oväsentligt nedsättas och den ärade talarens önskan sålunda uppfyllas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 4 och 6 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 22, i anledning af väckt motion om förhöjning af bränvinstillverkningsskatten äfvensom af tullen å spritdrycker, biföll kammaren utskottets i föreliggande betänkande gjorda hemställan.

*Ifrågasatt än-
dring af Riks-
dagens beslut
om uppförande
å Helgeands-
holmen af nytt
riksdagshus
m. m.*

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och bankoutskottets den 30 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckta motioner om ändring i Riksdagens beslut angående uppförande å Helgeandsholmen af nya byggnader för Riksdagen jemte riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen samt för riksbanken.

Herr Stråle: Åberopande mitt anförande i den nu föreliggande frågan den 31 mars 1894 och de skäl, jag då angaf för mitt yrkande om ett års uppskof med verkställigheten af 1888 års beslut, måste jag för min del fästa en synnerlig uppmärksamhet vid den förändrade ställning, frågan fått genom reservanternas förslag till ombyggnad af vårt nuvarande riksdagshus. Då kammarens ledamöter tvifvelsutan alla tagit del af den i min tanke tillfyllestgörande utredning, som reservanterna lemnat för bifall till sitt förslag, skall jag icke tillåta mig att vidare åberopa denna utredning, utan endast framhålla, att ett bifall till deras förslag skulle medföra en högst betydlig besparing, att i stort sedt utrymmet i det ombyggda riksdagshuset skulle blifva lika fördelaktigt som i det föreslagna riksdagshuset på Helgeandsholmen, särskildt om man ville använda gymnasiehusets tomt tillika, samt att, om reservanternas förslag bifölles, ett nytt riksbankshus på Helgeandsholmen torde kunna inom en jämförelsevis kort tid blifva färdigt, något som, om 1888 års beslut kvarstår, icke torde blifva händelsen.

Utskottets pluralitet delar icke denna åsigt, utan afstyrker reservanternas förslag och åberopar, att under den långa tid, som frågan om anskaffande af rymligare lokaler för Riksdagen stått på

dagordningen, har nemligen en ombyggnad af det hus, hvari Riksdagen är inrymd, icke, då förslag derom framkommit, betraktats annat än såsom ett provisorium; och utskottet förklarar sig vara öfvertygadt om, »att, i händelse Riksdagen stannade vid en tillbyggnad och förändring, låt vara än så genomgripande, af nämnda hus, frågan om uppförande af en ny riksdagsbyggnad icke skulle kunna undanskjutas för någon längre tid, utan fortfarande hållen vid lif inom en ganska nära framtid kräfvat sin lösning». Ja, detta är nog riktigt, om man tager i betraktande de förslag, som hittills hafva framkommit. Men nu, då utrymmet i det ombyggda riksdagshuset blir ungefär lika stort som uti riksdagshuset på Helgeandsholmen och då antalet utaf kamrarnes ledamöter är fixt, förstår jag icke, huru man kan påstå, att ombyggnaden blefve endast ett provisorium.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Till sist skall jag tillåta mig en fråga till eder, mine herrar: om reservanternas utredning och förslag, som tillkommit genom enskilde mäns betydande uppoffringar, hade förelegat, då Riksdagen år 1888 skulle fatta beslut i frågan, hade det då varit många bland eder, mine herrar, som velat deltaga uti det beslut, som då blef fattadt? Helt visst icke. Nå väl, det borde då ej vara för sent att nu ändra 1888 års beslut. Som emellertid Riksdagens pluralitet icke vill lemna sitt bifall dertill, återstår för mig icke något annat än att till kammarens protokoll be att få antecknadt, att jag för min del biträder reservanternas förslag.

Herr Ljungberg: Då jag i dag först uppkom i kammaren, sade man, att det lönade icke mödan för oss, som vilja bevara Helgeandsholmen från de båda byggnaderna, att tala i dag. Första Kammaren vill icke höra på något sådant, och i alla fall kan icke gemensam votering i frågan ske.

Hvad den senare invändningen beträffar, tror jag icke, att den har synnerlig betydelse, då 65 § riksdagsordningen uttryckligen säger, att, »när i fråga om statsutgifter kamrarne fatta stridiga beslut, som ej varda sammanjemkade, gemensam votering skall ske», och då 84:de paragrafen af regeringsformen innehåller, att grundlagarne skola tillämpas efter deras ordalydelse.

Hvad den första invändningen angår, kan jag icke heller tillägga denna mycken betydelse. Jag tror icke, att denna kammare, som nyss med en glänsande majoritet ogillat den misshushållning, som vi så länge bedrifvit genom mellanrikslagens bibehållande, nu skulle vilja bortkasta på detta företag de millioner, som hon nyss räddat. Jag tror det så mycket mindre, som Andra Kammaren visat sig icke hålla på sparsamhetens idé, icke blott då hon nyligen beslöt bibehålla mellanrikslagen, utan ock genom vidhållandet af det olyckliga beslutet om riksbyggnaderna. Om nu Första Kammaren vidhåller den princip af hushållsaktighet, som hon främst visat sig omfatta, skall detta lända henne till stor ära och berömmelse, och kamma-

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m. (Forts.)

ren skall bibehålla det öfvertag i opinionen, som hon nu vunnit såsom landets pålitligaste värn för folkets pung och de fosterländska intressena.

Det finnes två grundfel i det nya byggnadsföretaget. Det ena är, att höjden på de byggnader, som skola uppföras, speciellt riksdagshusets, är för stor, och det andra, att kostnaderna äro för dryga, ja, oberäkneliga. I afseende på det förra ämnet har jag tillåtit mig att i min motion meddela några jämförande uppgifter från utlandet. En talare på annat rum har, efter sin vanliga taktik att, genom en diversion åt annat håll, söka afleda uppmärksamheten från ett ställe, der han kört fast, inlåtit sig på en misslyckad kritik af dessa jämförelser och af reservanternas uppgifter. Hvad reservanterna komma att för sin del säga, vet jag icke. De bry sig troligen lika litet om hans utfall som jag. Jag vill för min del blott säga, att, då jag hemtat mina uppgifter från särskildt goda specialverk, han tagit sina ur ett ytligt konversationslexikon. Jag tror därför, att mina jämförelser stå sig ganska väl; och jag torde, för att visa den värde kritikastens oefferrättlighet, endast behöfva tillägga, att han företagit sig att klandra uppgifter, som alls icke *förekomma* i min motion. Han säger t. ex., att jag gjort St Peters kupol orätt; den skall nemligen vara högre än kupolen på det nya riksdagshuset. Men det kunde aldrig falla mig in att anställa någon sådan jämförelse. I min motion finnes icke ett enda ord om den jämförelse, han sålunda påbördat mig, icke ett enda.

Det andra felet vid detta byggnadsföretag, som jag påpekat, rörde *kostnaderna*. Det är lätt bevisadt och redan påpekad af föregående talare, hvilken ofantlig skilnad det i detta afseende är emellan nybyggnaden på Helgeandsholmen och ombyggnaden af nuvarande riksdagshuset. Det är också besynnerligt, att, då Första Kammaren, liksom, förmodar jag, äfven den Andra, har sitt hufvudsakliga motiv för kvarblifvandet vid 1888 års beslut i benägenheten att respektera hvad en föregående Riksdag beslutit, kammarerna då glömmar, att Riksdagen fyra gånger förut, nemligen 1874, 1881, 1882 och 1887 sagt, att den *icke* vill bo på Helgeandsholmen. Om den nu derefter tre gånger sagt, att den *vill* bo der, så måtte väl dessa föregående beslut vara lika goda som de senare. Och vidare, vill man hafva en sådan respekt för äldre riksdagsbeslut, hvarför då icke fordra, att riksdagshuskomitén skall respektera 1888 års beslut, enligt hvilket endast *fem* millioner få användas för byggnaderna? Komitén har likväl med en naivitet, som är oförliknelig, framkommit med en förklaring, att summan icke räcker och beräknat kostnaderna till 6,440,000. Sedermera har i reservanternas framställning angifvits, att komiténs beräkningar nu gå ut på mer än sju millioner. Jag vill fråga, om detta är att respektera 1888 års riksdagsbeslut? Och man känner ju det sätt, hvarpå vederbörande gå till väga vid allmänna byggnadsföretag med afseende å kostnadsberäkningarna. Hvem minnes icke, huru t. ex. national-

museum beräknades erfordra högst 500,000 riksdaler banko, medan kostnaden sedan i verkligheten gick upp till $2\frac{1}{2}$ millioner; huru det likaledes förhöll sig med Upsala universitetsbyggnad och andra stora företag af detta slag. Huru kan man då tänka sig, att detta företag skall fullbordas med anslagna 5 millioner, som, redan det är påbörjadt, i hvarje ny beräkning af komitén mer och mer anses erfordra högre belopp? Vidare beräknas af sakkunnige och opartiske arkitekter, hvilkas beräkningar varit offentliggjorda och icke kunnat vederläggas, att kostnaderna gå till inemot 10 millioner! Nu frågas, huru det skall gå till, när de millioner, som påräknats, icke vidare räcka? Skola herrar byggnadskomiterade hafva courage nog att komma fram och säga: gif oss tre à fyra millioner till! Och kan Riksdagen då säga nej, när man kommit upp med murarne? Det är icke tänkbart! Man säger, att det skulle blifva en så stor besparing på annat sätt. Man skulle nemligen få detta riksdagshuset och riksgäldskontorets hus för inrymmande af embetsverk. Men denna besparing skulle blifva bra obetydlig, helst riksgäldskontoret väl aldrig komme att förflyttas till Helgeandsholmen.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
 (Forts.)

Om man ändrade och ombyggde det nuvarande riksdagshuset, skulle i öfriga delar deraf kunna inrymmas riksgäldskontoret och justitieombudsmansexpeditionen, så länge denna eger bestånd, och man hade då riksgäldskontorets hus ledigt för emottagande af flera embetsverk. Om man antager, att vårt gamla riksdagshus kan lemna 150 rum åt embetsverken, för hvilka rum, à 150 kr., hyresvärdet blefve 22,500 kr., så skulle egendomens värde kunna, efter en kapitalisering af 6 procent, uppskattas till 375,000 kronor, men derifrån måste dragas 75,000 kronor, som skulle åtgå till omskapning af huset för embetsverken, så att vinsten skulle blifva endast 300,000 kronor. Hvar som helst här i staden kunde man få ett godt och rymligt hus för detta belopp. Men man hade då icke byggt upp tio millioner, utan endast två à tre millioner. Men äfven om detta icke lyckades, utan man blott gjorde tre à fyra millioners besparing, frågar jag, om det icke vore skäl att tänka på denna sak?

Jag kommer nu till de skäl, som sammansatta utskottet anför. Man har förut egentligen stödt sig derpå, att icke något positivt ändringsförslag förelegat. Nu har man ett sådant, men det talar man icke om. Allt hvad man har att komma med är att en ombyggnad blott skulle innebära en »tillfällig» besparing. Men hvem har sagt, att frågan endast skulle blifva tillfälligt löst genom ombyggnaden? Jag begriper icke, hvarför denna nation, som egentligen är temligen obemedlad, skall hafva större pretentioner än andra. I Danmark har man i långliga tider nöjt sig med att hafva Riksdagen inrymd i en mindre del af Kristiansborgs slott; och sedan detta slott brunnit, har den nu i många år haft sina sammanträden i en utrymd gardeskaserne. Man har icke ännu hört talas om att danskarna ämna så snart bygga ett storartadt riksdagshus; och göra de det, kan man vara öfvertygad, att de icke dervid förstöra ett annat monu-

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus
m. m.
(Forts.)

mentalt byggnadsverk. I Norge har man till stortingshus en ganska tarflig byggnad, som lärar ha kostat allenast 1,262,734 kronor, nemligen grunden 387,153 och sjelfva byggnaden 875,581 kr. I Nederländerna har man i århundraden nöjt sig med en tarflig byggnad, uppförd år 1250 af Wilhelm II. Då frågar jag, om det är nödvändigt, att detta fattiga lands representation skall hafva en så ståtlig praktbyggnad, att det icke går an att bygga på den plats, vi nu begagna, utan att vi nödvändigt måste bemäktiga oss den mest framstående plats i hufvudstaden. De ritningar, som af opponenterna upprättats, äro ganska tillfredsställande. Arkitekten Melanders äro likväl i min tanke ännu vackrare och förete en så magnifik anblick, då huset ses från sjösidan, att det måste förundra, att man vill kasta detta tillfälle ifrån sig att gifva den till staden på detta håll ankommande främlingen en hög tanke om vår nations skönhetsinne, för att i stället upptorna jettelika murar invid vårt härliga slott. Man säger vidare, att om vi icke bygga på Helgeandsholmen, hafva vi icke någon tomt att bygga på. Ja, det är då ett löjligt argument. Först och främst är Stockholms stad stor, och det finnes många platser, som skulle passat bättre än den lilla holmen. Om herrarne ville närmare undersöka förhållandena, så skulle ni finna, att vederbörande aldrig gjort sig mödan att i vidsträcktare mån undersöka, hvarest tjenligare platser kunde vara att erhålla. Oupphörligt när det talats om en eller annan bland de många, som kunde ha varit att tillgå, men icke tagits i betraktande, så har man hängt upp sig på Helgeandsholmen. Huru lamt bedrefvos icke underhandlingarna om Bergstrahlska huset. Man har i denna stora angelägenhet skött sig illa från början till slut och med en slösaktig sorglöshet, som aldrig skulle ha tillåtits vid ett annat offentligt byggnadsföretag.

Vidare säger utskottet: »Utskottet har emellertid af berörda yttrande inhemtat, ej mindre att fullmäktiges uppmärksamhet är fästad å husets dimensioner, samt att dessa redan blifvit något minskade». Ja, det är ju en dråplig minskning, som på ett ställe uppgifves till en och på ett annat till 1½ fot! Utskottet fortsätter: »— — än äfven att frågan om anbringandet af den å de godkända ritningarna förekommande kupolen kommer att underkastas ytterligare pröfning». Ännu efter 7 års förlopp har man icke hunnit så långt, att man vet, om kupolen skall kvarblifva eller om den skall minskas eller borttagas! Jag vill här upprepa, hvad jag redan sagt en gång förut, att, om man nödvändigt *skall* bygga på Helgeandsholmen, kan man icke taga bort kupolen, ty den är det enda, som höjer upp den platta och monotona byggnaden. Möjligen kan den minskas, men icke tagas bort. Det Zettervallska förslaget var bättre, men det har icke accepterats. Nu skall kupolen gå upp 94 fot öfver slottets tak.

Jag vill blott fästa uppmärksamheten på ännu en sak. Här stundar inom två år en stor industriexposition. Hit komma massor af främlingar från Norge, Danmark, Finland och andra länder.

Hvad skola de säga, när de se, att detta fattiga folk bygger en så oerhördt dyr praktbyggnad på en plats, der den kan förderfva slottet? Finge jag gifva ett råd åt de vise, att icke säga envise män, som sitta i riksdagshuskomitén, så vore det, att de skulle då söka att på något sätt öfverhölja och dölja de halfuppresta murarne till riksdagshuset, och icke börja att lägga bankhuset i strömmen förr än *efter* expositionen, ty jag fruktar, att annars de besökande komma att fråga sig, hvad det är för ett folk, som de kommit till, och att de draga ifrån oss med ett homeriskt löje öfver vår dåraktighet.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Treffenberg: Jag skall inleda mitt anförande med en erinran derom, att det i fjol under Helgeandsholmsfrågans behandling i denna kammare väl knappast var någon, som ifrigare än jag yrkade på en revision af det i en hastig vändning tillkomna olycksbeslutet af år 1888. Allt sedan denna tid har jag varit lifligt intresserad af denna viktiga frågas lösning i den, såsom mig synes, enda rätta riktningen, hvilken fått sitt uttryck i herrar Thempanders och Fränckels reservation. Det var också därför, som jag i dag 8 dagar sedan föreslog kammaren att uppskjuta detta ärendes behandling till i dag, för att under mellantiden den uttömmande bevisningen i reservationen skulle kunna hinna åtminstone studeras, smältas och, såsom jag hoppades, verka afgörande på alla dem af kammarens ledamöter, hvilka möjligen ännu voro tveksamma i saken. Den utgång, frågan, efter hvad känt är, fått i Andra Kammaren, har emellertid korsat mina beräkningar och krossat alla mina förhoppningar. Saken är efter min uppfattning ohjelpigen fallen. Det är mycket oviss, huruvida man här i kammaren skulle kunna uppbära en majoritet för reservationen, ändå ovissare, huruvida man skulle i frågan kunna grundlagsenligt anställa gemensam votering, och ovissats af allt, huruvida man i den gemensamma voteringen slutligen skulle kunna få riksdagsmajoritet för reservationens förslag. Saken är fallen och man har icke annat att göra än att med resignation böja sig för ett *fait accompli*. Att under sådana förhållanden inlåta sig på ett vidlyftigt ordande om en sak, som är utan räddning förlorad, skulle vara både ogrannläga och att onödigtvis upptaga en mot Riksdagens slut för kammaren synnerligen dyrbar tid. Jag skall icke heller göra det.

Men en fallen storhet förtjenar dock en hederlig begrafning, och jag vill lemna ett bidrag dertill genom att, till tjänst för kommande generationer, i dagens protokoll inrätta den för den fallna storheten passande, men också för dess banemän möjligen något obekväma grafskrift, som förekommer i följande utdrag ur reservationen:

»Att, i trots af den bland arkitekter och inom konstnärskretsar samt hos den bildade allmänheten och till och med i de djupa lederna allt mer utbredda åsigten om omöjligheten att på ett något så när tillfredsställande sätt utföra 1888 års beslut, Riksdagen icke

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

lånat ett villigt öra åt de åren 1891 och 1894 gjorda förslagen om ändring i samma beslut, må anses vara förklarligt i betraktande deraf, att då ej angafs något annat sätt för beredande af de behöfliga nya lokalerna, och att, enär hufvudstadens kommun ännu icke angifvit, hvilka uppoffringar den ville underkasta sig för att få så stor del af Helgeandsholmen som möjligt ordnad till öppen plats, då ännu icke kunde beräknas, i hvilken mån Riksdagen i händelse af beslutets ändring komme att hållas skadeslös för sina uppoffringar i syfte att förvärfva holmen och göra en del deraf tjenlig till byggnadsplats.

»Nu åter är ställningen en helt annan. Kommunen har gjort ett erbjudande, som väl må kallas mycket respektabelt. Genom fullständigt utarbetade ritningar med kostnadsberäkningar har det blifvit klargjort, att alla de behöfliga lokalerna, till en del lika, till en del mera ändamålsenliga än enligt riksdagshuskomiterades förslag, kunna med riksdagshusets om- och tillbyggnad beredas; att genom bankhusets förläggande uppe på holmen i stället för vester om Drottninggatan och i sjön derutanför vinnas rymligare lokaler på en plats, som i afseende å ändamålsenlighet med hänsyn till bankens rörelse icke tål någon jemförelse med den andra; att de nya riksdags- och riksbankshusen blefve färdiga inom en jemförelsevis kort tid, under det att, hvad det nu beslutade riksbankshuset beträffar, det ännu står i vida fältet, om och när det kan blifva uppfördt å Helgeandsholmen och i vattnet derutanför; att ett helt och hållet nytt och ändamålsenligare samt vida rymligare embetsverkshus erhöles genom ändringsförslagets antagande, än om ändamålet tillgodosåges genom reparation och inredning af det nuvarande riksdagshuset; samt att, i händelse 1888 års beslut på nedan angifna sätt ändras, kostnaderna för det hela nedbringas från, lågt räknadt, 8 millioner till ett belopp, som håller sig under 5 millioner kronor.

Bättre och säkrare valuta samt en besparing på minst 3 millioner kronor borde, föreställa vi oss, vara en tillräcklig anledning för Riksdagen att å nyo betänka sig i frågan och icke, sedan denna inträdf ett helt nytt skede, likgiltigt forskansa sig bakom obegenheten att ändra ett beslut, med hvilket helt visst endast få af Riksdagens ledamöter numera äro fullt belåtna.»

Jag skulle lyckönska mig, om jag vore tankeläsare, ty jag tror, att riktigheten af denna slutmening skulle komma att då bekräftas.

Ja, mine herrar, »det lumpna skådespelet af en fallen kung» — ty en konung var dock det nya riksbbyggnadsförslaget i förhållande till det gamla — detta skådespel är nu slut. Derunder har den svenska hetsighetens, det svenska slöseriets och den svenska riksdagsprosans trippelallians, understödd af hjälptrupper från åtskilliga andra stormagter, nemligen dels en fetischartad vördnad för ett obegripligt riksdagsbeslut, som icke åtminstone för mig blir begripligare derigenom, att det ofta upprepas, och dels den *De Geerska* Riks-

dagens förhoppning att, politiskt taladt, få bo i evinnerliga hyddor utan att behöfva tälta i utskottets »provisorier», ja, härunder har denna trippelallians & kompani upprest åt sig på Helgeandsholmen en minnesvård, som genom tiderna skall blifva »judomen en förargelse och grekemen en galenskap».

Men vid sidan af hvad som sålunda försiggått inför öppen ridå, synes det äfven hafva förekommit ett litet spel bakom kulisserna. Detta, om det eger grund, har ett visst intresse därför att vi derigenom erhålla en förnyad, allt för väl behöflig påminnelse om en ständigt vakande nemesis, som här i denna fråga sprider en viss ljusglimt in i allt det öfriga mörkret och tillika är egnad att, om icke försona oss med, dock något mildra den bittra tanken på den förnedring, hvartill landets eller åtminstone hufvudstadens härligaste plats nu inviges. En inblick i detta kulisspel erhålla vi genom det i september 1894 i tidningarna offentliggjorda brefvet från herr *Lithander* till friherre *Hochschild*. I detta bref omtalar herr *Lithander*, att, sedan friherre af *Ugglas* framlagt sin bekanta motion angående anstånd med de beslutade riksbyggnadernas uppförande, eller i hvarje fall uppförande af endast ett hus å Helgeandsholmen, herr *Lithander* interPELLERAT friherre af *Ugglas* i frågan med det resultat, som framgår af följande passus i herr *Lithanders* bref:

»På min förfrågan i flera personers närvaro i Första Kammaren enskildt till friherre af *Ugglas*, hvarför han icke motsatt sig min motion 1888, då det varit lättare att hindra saken, i stället för att anfalla den nu, svarade friherre af *Ugglas*: 'Jo, emedan hofstallfrågan då icke var löst, och dess lösning var dock hufvudsaken'. (Jag kan taga på min ed, att svaret är rätt återgifvet.) Den beundran och fullkomliga högaktning, jag hyser för friherre af *Ugglas*, förebygger den ofördelaktiga slutsats, man skulle kunna draga af detta svar, men svaret förvånade mig dock högeligen; ty ehuru äfven jag önskade att få den för radikala element i vanliga fall så aptitliga stallfrågan ur världen, ej minst därför, att jag ansåg detta för Hans Maj:t Konungen önskvärdt, så har jag dock aldrig tänkt mig den såsom hufvudsak, jemförd med det statsintresse, som genom densamma lösning skulle befrämjas.»

Ja, mine herrar, är det nu verkligen så, att man får tro, att äfven i denna fråga, såsom i så många andra, spelat in dunkla krafter, hvilka åsyftat att efter hand under frågans utveckling leda densamma mot ett annat slutmål än det öppet tillkännagifna — mot det slutmål nemligen, som jag och otaligt många med mig anse vara det enda rätta och som funnit sitt uttryck i reservationen — ja, mine herrar, må då den herostratiska kolossen stå der på Helgeandsholmen och inför höga och låga i sena led vittna derom, att det dock icke alltid lyckas att vinna stora mål med små medel. Se der nemesis med sin ljusglimt i — det lumpna skådespelet af en fallen kung!

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Friherre Klinekowström: Det är icke värdt att slösa många ord på denna fråga, hvilken genom Andra Kammarens för några dagar sedan fattade beslut efter min tanke är afgjord. Man bör heller icke — åtminstone skall icke jag i det afseendet försynda mig — upptaga tiden med att besvara vare sig reservanternas yttrande i frågan eller den siste talarens något skarpt uttalade vrede och förbannelse öfver det byggnadsföretag, hvarom tre Riksdagar fattat öfverensstämmande beslut och som godkänts af Kongl. Maj:t i sittande statsråd. De må gerna hafva sin lilla fröjd att få ondgöras öfver att dessa riksbyggnader komma att uppföras på Helgeandsholmen. Jag anser det vara en stor lycka och till stort gagn, hvad angår hufvudstadens förskönande, att vi icke gått i den fälla, som reservanterna i denna fråga utlagt för oss. Jag har här en protest, som för någon tid sedan blifvit i frågan öfverlemnad till som jag tror hvarje medlem af Riksdagen; der förekomma två teckningar, föreställande, den ena huru Helgeandsholmen skall taga sig ut, när de nu beslutade byggnaderna blifvit uppförda, och den andra huru det skulle se ut med endast ett riksbankshus på holmen. Jag kan försäkra herrarne, att hvarje oförvilladt omdöme måste vid jemförelse af dessa teckningar gifva den nu beslutade byggnadskomplexen företräde framför opponenternas förslag med endast ett riksbankshus på Helgeandsholmen, hvilket, långt ifrån att försköna platsen, enligt min åsigt skulle i hög grad förfula densamma. Jag får säga, att deras byggnad har utseende snarare af ett straffängelse än af en riksbank.

Hvad nu beträffar sjelfva frågan, så är det besynnerligt, att opponenterna, som i början af sin opposition så mycket talat om den s. k. skönhetslinien och att dessa byggnader skulle inkräkta på denna till men för en fri utsigt öfver det kungliga slottet, det är besynnerligt, att opponenterna numera helt och hållet både i tal och skrift uteslutit denna kapitalanmärkning — förmodligen har skönheten åldrats något och mist sin skönhetslinie.

Jag vill nu icke fördröja afgörandet af denna fråga genom en längre diskussion öfver opponenternas olika förslag och de olika klander, som uttalats öfver det af statsmagterna i frågan fattade beslutet, men det är en tillfällighet, som ser ut som en tanke, att man bland ledarne i oppositionen nu finner fyra af herrar serafimeriddare, och denna tillfällighet har, tro mig, i allmänhetens ögon kastat mera skugga på det kungliga slottet, än någonsin de beslutade riksbyggnaderna, när de blifva färdiga, kunna komma att göra. Med tacksamhet för det sammansatta utskottets hemställan får jag yrka bifall dertill.

Herr Nyström, Carl: Jag skall följa herr Treffenbergs exempel. Jag förstår nog, att de allra flesta af herrarne skola säga: »hvartill tjänar mer tal? Saken är ju afgjord. Sorgens beklagande ökar saknaden, såsom det brukade stå på de gamla begrafnings-

korten. Låtom oss icke vidare tala om detta!» Men jag kan icke fullständigt erkänna den åsigten, att man så der utan vidare skall uppgifva sin ställning. Herrarne måtte väl erkänna, äfven från sin synpunkt, att det understundom kan vara en skyldighet att strida, fastän nederlaget är gifvet, och det är därför som vi utbedja oss kammarens tillåtelse eller ursäkt, om vi åtminstone vilja uttrycka vår sorg öfver, att hvad vi ansett vara ett räddningsförslag hopplöst gått förloradt, och kanske äfven vår grämselse öfver det sätt, hvarpå det gått förloradt, och öfver de anfall, som i åtskilliga tidningar och på annat sätt rigtats mot vår uppfattning. Det nit, de uppförfingar, den sakkunskap, den auktoritet, som ställt sig på vår sida, hade, synes oss, förtjenat ett annat erkännande. Vi kunna icke vara fullt belättna med att vid sakens afgörande man låter inverka exempelvis den smakfulla »badinagen», som på ett och annat ställe användts såsom vapen mot oss. Vi tycka, att den insats, som är gjord i ärendet, kunde förtjena ett bättre öde. Det gäller alltså nu att göra en protest, men deri vill jag gifva herrarne rätt, att en protest kan och bör vara kort.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

De skäl, hvarpå vi kunna stödja denna protest, äro, att ärendet kommit i ett helt annat läge, sedan frågan sista gången diskuterades, genom Stockholms stads anbud, genom den utredning, som nu blifvit gjord, men då icke fans och — jag tvekar icke att säga det — äfven genom Wallots utlåtande, hvarvid måste fästas den allra största vikt, på samma gång man måste protestera mot de föga värdiga insinuationer, för hvilka han varit utsatt. Jag tror, att dessa tre omständigheter borde motivera en ny pröfning och möjligen en ny utgång af saken, men derpå är naturligtvis icke att tänka sedan denna nattstund i Andra Kammaren i lördags, då naturligtvis inseglet är satt på ett beslut, som vi anse vara förderligt.

Der anfördes ett skäl, som jag icke har begripit och icke kan begripa, och detta är så mycket märkvärdigare, som detta skäl var det förnämsta, som i sakens senare skede förekommit. Man resonerar icke nu såsom förra gången frågan var före. De då anförda skälen hafva fallit bort efter den gjorda undersökningen. Man säger nu: »denna fråga om ändring är ju afslagen så många gånger, alltså måste den afslås äfven nu. Upprepade motioner äro gagnlösa.» Jag är icke så viss om det. Är det sant hvad som står i det latinska ordspråket om droppen, som urhållkar stenen genom att ofta falla, kan det hända, att samma lag gäller motioner, så att de också genom att ofta falla, slutligen kunna leda till målet, och med hänvisning till det gång på gång fattade beslutet säger jag, att en oklokhets tre gånger upprepade gör icke en klokhets utan *tre oklokheter* — hvarken mer eller mindre.

Man har såsom ett andra skäl nu anført, att redan ofantliga penningssummor användts från Riksdagens sida för denna fråga, och att man icke bör låta dessa penningar vara bortkastade. Herrarne känna till det engelska ordspråket: man skall icke kasta goda pen-

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeands-holmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

ningar efter dåliga, och den omständigheten, att dessa penningar äro för ändamålet utgifna, bör väl icke utgöra något skäl för att utkasta ännu mycket mer penningar, om de kunna besparas. Man måste utgå från den punkt, der man är, och göra klart för sig de uppostringar och penningutgifter, som *förestå*, om de äro större, än de behöfva vara. Om man kan nå ett gifvet mål med mindre penningar, bör den vägen väljas, oafsedt hvad man derpå förut bortkastat. Med ett ord, pröfningen i denna stund bör endast afse de förestående utgifterna.

Visserligen erkänner jag, att, då vi yrka, att man skall nöja sig med de mindre penningutgifterna, det är skäl och fog för att äfven fästa sig vid beskaffenheten af den vara, som för de mindre penningutgifterna skulle förvärfvas. Denna vara är, säga herrarne, endast ett provisorium. Ja väl, men först och främst skulle vi få en ojemförligt bättre riksbank, och i afseende på riksdagshuset är här fråga om ett provisorium, med hvilket vi skulle vara betryggade under lång tid, och äfvenledes är det från sakkunnigt håll bevisadt, att den besparing, som nu är möjlig att göra under tiden för provisoriet, skulle genom räntetillägg växa till ett kapital, med hvilket — och deremot har icke någon invändning kunnat göras — man skulle kunna åstadkomma ett riksdagshus, hvars ståtlighet skulle tillfredsställa äfven den högst uppdrifna riksdagsfåfänga.

Vidare är det sagdt, att man skall icke ändra ett fattadt beslut. Det är det tredje af dessa underliga skäl, som anförts. Jag tillåter mig hemställa, utan att deråt egna många ord, huruvida, när det gäller en Riksdagens ensak, en hushållningsfråga, icke en politisk fråga, det är skäl att vidhålla ett fattadt beslut om en byggnad, äfven om denna skulle visa sig vara aldrig så illa beräknad och planlagd. Under sådana förhållanden är det icke karaktersfasthet, utan oförnuftig envishet att motsätta sig en ändring till det bättre. Det fattade beslutet skall nu hafva en mysteriöst bindande kraft, som man icke i det enskilda lifvet vill tillerkänna beslut i hushållningsfrågor gent emot sedermera tillkomna upplysningar. Och Riksdagen har ju för öfrigt i denna sak redan, och det flera gånger, ändrat sina beslut.

Det har slutligen nu härstädes anförts ett fjerde skäl såsom tillägg till de nyssnämnda tre underliga skälen, nemligen att ändringsförslaget är framlagdt af fyra serafimerriddare. Jag kan icke finna, att det sista skälet är så synnerligen bevisande.

Jag upprepar, att den byggnad, som man här skall åstadkomma, är för det första ful, eller åtminstone — om detta kan bättre tillfredsställa någon estetisk finsmakare — karakterslös, schablonmessig, simpel. Den skall vidare skymma slottet, och detta så mycket värre, som det utgör en kompakt klump, som ställer sig framför slottet i fullständig brutalitet. Den som vill tänka på hvad detta innefattar — han bör läsa hvad baron von Kræmer förra riksdagen yttrade i

denna fråga. Jag förmenar, att ingen kan läsa hans anförande utan att känna sig beklämd.

Det har anmärkts mot platsen, att den är för trång. I detta fall har för mig uppgifvits, att professor Meldahl, på hvars auktoritet det officiella förslaget försvarare stödjade sig, yttrat sig i denna sak sålunda: »Opgaven er jo i sig en urimelighed.» Wallot har ännu skarpare uttryck om problemets omöjlighet.

Den är vidare i mångt och mycket oändamålsenlig, och den är dyr, dyrare än nödvändigt vore.

Likväl skulle man kunna få till mycket billigare pris ett antagligt förslag, som i många fall är lika bra och i andra afgjort bättre. Detta *afgjort bättre* gäller riksbanken såsom liggande isolerad på Helgeandsholmen med möjlighet till utvidgning, alltså bättre än om den ligger i sjön såsom ett appendix till riksdagshuset. Tilltror man sig nu att säga, att den nyligen uppgjorda ritningen gifver bilden af ett straffängelse, ser jag i detta onödige ett uttryck af den riksdagsprosa, hvarom herr Treffenberg talade.

Man skulle vidare, såsom nämnt, få de nödiga byggnaderna billigare och på det sättet, när tiden är inne, hafva samlat den fond, som behöfves för att få ett riksdagshus, som skulle uppfylla *alla* anspråk och som icke skulle skymma slottet. Men nog vet jag, att allt detta icke hjälper. Nog vet jag, att arbetet å Helgeandsholmen kommer att fortgå måhända under ett slags moraliskt öfverinseende eller uppsigt af de konstnärer eller byggnadsarkitekter, som på allra senaste tider speciminerat, och som der vid lag, äfven om de icke satt sig in i dessa ärenden, dock om dem hafva ett mycket fullständigt omdöme färdigt.

Saken är nu afgjord för denna gången, men är den dermed slut? Nej, mine herrar, om kanske något ytterligare anlopp icke kommer att göras från opponenternas sida, är jag likväl förvissad, att det en dag skall visa sig, att saken är omöjlig på grund af sin egen innebörd, och då, om icke förr, när tillskottsmillionerna skola letas fram, är det godt att hafva gjort sig urarfvä i ett riksdagsbeslut, som då först skall visa sin innebörd och sina verkningar.

Herr Björnstjerna: Som frågan redan är afgjord genom Andra Kammarens beslut, hade jag icke ämnat att i dag taga till ordet i densamma, men ett yttrande af herr Treffenberg har uppkallat mig. Han uppläste ett stycke af ett i en tidning tryckt bref från motionären vid 1888 års riksdag, hvori denne yttrar, att en numera afliden, högt aktad och saknad ledamot af denna kammare, friherre af Ugglas, skulle hafva svarat honom, när han frågade friherre af Ugglas, hvarför han icke motsatt sig förslaget, när det första gången antogs, att det var, emedan hofstallfrågan då ännu icke varit löst, och »den var hufvudsaken». Ett sådant yttrande, fäldt från en sådan man, skulle man lätt kunna föreställa sig härleda sig från tankar, som uttryckts från en ännu högre ställd man. Densamme

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

motionären har äfven vid andra tillfällen velat framhålla detta, som om frågan om ett nytt hofstall varit det, som afgjort, att äfven Hans Maj:t Konungen gaf sitt samtycke till de ifrågavarande byggnadernas uppförande å Helgeandsholmen, ehuru det är uppenbart för en hvar, att för ett hofstall kunde man aldrig få en bättre belägenhet, än der det låg. Det är ej heller någon hemlighet, att Hans Maj:t Konungen med saknad lemnade sitt samtycke till hofstallets förflyttning, men likväl gjorde detta, sedan han blifvit öfvertygad, att det förslag, som då, år 1887, lades fram som kongl. proposition, skulle vara fördelaktigt både för Riksdagen och riksbanken samt att de nya riksbyggnaderna skulle blifva en prydnad för Stockholms stad. Således har icke på något håll längtan efter ett nytt hofstall kunnat spela en rol i det beslut, som då fattades. Jag protesterar bestämdt mot herr Treffenbergs uttalande, och beklagar, att ett sådant yttrande skall komma att införas i dagens protokoll.

Eftersom jag har ordet, skall jag helt kort yttra mig om frågan i öfrigt. Herr Treffenberg talade om den svenska hetsigheten, som kommit den svenska Riksdagen år 1888 att fatta ett så förhastadt beslut. Jag ber honom påminna sig, att det då redan var några och tjugu år, som man hållit på att leta efter plats för nytt riksdagshus och ny riksbank, och att i denna fråga var en gång förut, i början på sjuttioalet beslutadt, att dessa byggnader skulle uppföras å Helgeandsholmen; att ritningar dertill uppgjordes och pris utdelades, fastän Riksdagen sedan frångick sin förra mening. Efter alla försök, som gjorts för att finna lämpligare plats på annat ställe, återkom man till detta som det ojemförligt bästa. När det förslag, som sedermera antogs, framlades år 1887 som kongl. proposition, satt i Konungens råd som statsminister en af de serafimerriddare, som herr Klinckowström nu omnämmt såsom stående i spetsen för agitationen mot företaget. Detta förslag var fullkomligt detsamma, som en enskild motionär upptog 1888. Att denne Konungens dåvarande främste rådgifvare nu uppträdt mot förslaget bevisar väl, att den nuvarande planen är någonting helt annat, än man då tänkte sig. Riksdagshuset har vuxit ut högst betydligt i höjd och storlek och framflyttats ganska väsentligt. Riksbanken har vuxit till mer än dubbla beloppet, hvartill den då beräknades, och Drottninggatus förlängning öfver holmen har tillkommit, hvilken icke var ifrågasatt hvarken i Kongl. Maj:ts proposition till 1887 års Riksdag eller i herr Lithanders motion, utan infördes af statsutskottet och var enligt min öfvertygelse fullkomligt öfverflödig. Hade man åtminstone nöjt sig med att bibehålla Drottninggatan vid samma bredd som den nu har, eller 37 fot, hade den ena byggnaden icke behöft skjutas fram så långt och den andra icke skjutas ut så mycket i sjön, men Drottninggatan skulle nödvändigt göras 60 fot bred. Allt detta gör, att förslaget nu är någonting helt annat än det ursprungliga. Få hafva arbetat så mycket som jag för att få dessa byggnader förlagda på Helgeandsholmen, hvarvid dock det nya hofstallet sunner-

ligen aldrig spelat någon rol, men väl min lifliga önskan att få Helgeandsholmen aftröjd och att få bort hofstallet derifrån. Detta var i vår tanke en så ofantligt stor fördel för Stockholms stad, att vi tyckte uppnåendet deraf vara väl värdt betydliga uppoffringar, och då man på samma gång kunde få det förträffligaste läge för riksdagshuset och riksbanken, blef detta afgörande. För min del stod jag friherre af Ugglas så nära, att jag kan försäkra, att, huru än hans yttrande tolkats, säkert har det aldrig varit hans mening, att hofstallet vore hufvudsaken i denna fråga; men jag vet väl, att han, liksom jag, ifrade för att få Helgeandsholmen aftröjd och att få bort hofstallet derifrån, på det att holmen måtte kunna ordnas på ett densamma värdigt sätt.

Såsom dessa byggnader tillvuxit, har jag föreställt mig, att det skulle vara lämpligare att bygga till detta riksdagshus, så mycket mer som den stora olägenhet, som förut åberopats såsom skäl *deremot*, nemligen att riksdagsmännens antal ständigt tillväxte, nu är undanröjd. Min öfvertygelse är, att man här kunnat få ganska tillfredsställande lokaler för Riksdagen, och att Helgeandsholmen hade blifvit vackrare med endast en byggnad. Men dervid är ju nu intet att göra. Jag vill blott tillägga ett beklagande, att min motion om flyttande af riksgäldskontoret och justitieombudsmannaexpeditionen från det blifvande riksdagshuset icke kunnat leda, såsom jag tänkt mig, till minskning i riksdagshusets storlek, men jag har likväl med tillfredsställelse sett, att utskottet välvilligt uttalat sig derom, och att äfven utskottet önskar, att fullmäktige, som hafva byggnaden om hand, måtte göra hvad de kunna för att få storleken af dessa byggnader så mycket som möjligt förminskad. Hvad jag i alla händelser hoppas, är, att denna kolossa kupol, som icke har något der att göra, men som utan tvifvel skulle skada det bredvid liggande slottets utseende, måtte komma bort.

Herr Tamm, Hugo: Man märker, att flera af dem som ogilla det slut, hvartill utskottet kommit, djupt känna detta, och då deras sak faktiskt är förlorad, gör detta, att de, som hafva att i Riksdagen försvara utskottet, af naturliga orsaker också måste känna sig, om jag så får säga, mindre fallna för att ingå uti en skarpare kritik af de förstnämndes åsigter. Endast ett af de skäl, hvar på utskottet grundar sin hemställan, anser jag mig dock böra något litet beröra för att klargöra den ståndpunkt, utskottets majoritet intagit. Det är i afseende å besparingsfrågan, det egentligt nya för året.

Det är onekligen sant, att Stockholms stad afgifvit ett från stadens synpunkt rikligt anbud, men utskottet har ju måst betrakta denna sida af saken från Riksdagens synpunkt. Från de synbara besparingarna måste emellertid, så vidt jag kan finna, afgå flera betydande summor, kostnaden för nytt embetshus och dessutom åtskilliga andra, hvarmed den uppgifna besparingssumman först måste

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

betydligt reduceras. Men för att den förespeglade besparingen skall blifva verklighet, måste den framlagda planen till ombyggnad kunna och böra realiseras. Kan det verkligen gå an att bekvämt utföra den plan till ombyggnad af det nuvarande riksdagshuset, som är framlagd? Den skulle, såsom vi sett af utskottets betänkande, taga en tid af 3 år; en del, de nya salarne, skulle uppföras här på andra sidan och sedermera skulle reparationerna af det gamla utföras. Men är det någon, som tror, att, om vi började att röra vid detta redan flera gånger ändrade hus, det skulle lyckas deraf få något varaktigt och brukbart? Det skulle snart nog visa sig, att man finge göra om hela gamla huset, och då stode vi inför nya utgifter, som ingalunda äro beräknade. Vi hafva i dag nyss i en gemensam votering förklarat, att vi icke ansett ett tvåvåningshus, länsstats-huset i Luleå, kunna tillbyggas, emedan det icke vore lämpligt att sätta ett gammalt hus till ett nytt, men med en sådan monumental byggnad, som här är i fråga, skulle man utan vidare undersökning göra det! Vidare äro ju opponenterernas ritningar ej godkända, och ej ens reservanterna hafva i sina framställningar vågat gå längre än till yrkande, att huset skall ombyggas *med ledning af dessa*; men i sådant fall torde ock det egentliga värdet hafva förfallit af dessa entreprenadkontrakt, som bero på att ritningarna följas. Hela frågan, om det skulle blifva ens någon afsevärd kontant besparing, ställer sig redan på dessa grunder ganska tvifvelaktig för mig.

Härtill kommer, att staten skall afhända sig Helgeandsholmen, värd millioner, för en summa af 1,000,000 och några hundra tusen kronor. Jag säger: afhända sig, ty det är visserligen sant, att den nominella eganderätten står kvar, men i och med detsamma nämnda holme ingått i stadsplanen, öfvergår ju *dispositionsrätten* till staden, och all möjlighet att med t. ex. en tillbyggnad utvidga det bankhus, som der skulle uppföras, blefve dermed staten beröfvad utan att till Stockholm derför få betala dryga penningar. Det faktiska och drygt betalade värdet af Helgeandsholmen, som i framtiden stiger, skulle staten afhända sig för en ringa penning — men detta synes icke utskottet hafva varit skäl att gå in på.

Dessutom är det väl temligen antagligt, att, såsom utskottet sagt, en ombyggnad endast skulle innebära ett provisorium. Detta hafva icke heller reservanterna kunnat förneka, men då man skall söka upp en plats för det slutliga riksdagshuset, torde detta icke blifva så lätt som man sagt. Det synes väl, huru svårt det varit att komma åt den plats, der det nu skall byggas, och huru svårt det är att till och med få behålla den. Hvarför skulle det då blifva lättare?

På dessa skäl anser jag, att besparingsfrågan icke har det värde för svenska staten, som man vid första påseende skulle vilja tillmäta den, samt att den i sjelfva verket reducerar sig till ingenting.

Det är endast denna sak, som jag velat något närmare beröra,

och då nu frågan faktiskt är fallen, och då jag förmodar, att kammaren i likhet med mig, som gång på gång haft uppdraget i utskott handlägga denna fråga, är skäligen utledsen och uttröttad vid både diskussion om densamma och dess idkeliga återkomst till behandling, yrkar jag endast bifall till utskottets betänkande.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus
m. m.
(Forts.)

Herr Fränckel: Såsom flera föregående talare här framhållit, är denna fråga, sedan Andra Kammaren förkastat densamma, ohjelp-ligen fallen, och det borde således vara onödigt för mig att här yttra något vidare i saken, så mycket mera som jag i den reservation, hvilken jag tillsammans med en ärad ledamot af Andra Kam-maren varit i tillfälle att afgifva, redan anfört de skäl, hvarför jag anser, att detta vårt förslag vore tänkbart.

Då jag det oaktadt begärt ordet, har det skett dels derför, att jag önskat inför kammaren klargöra, hvarför denna motion kommit fram. Det har skett på den grund, att, då vid föregående riksdagar denna fråga behandlats, emot de då väckta motionerna gjorts egent-ligen endast tvenne invändningar; dels den, att något förslag faktiskt icke förelegat, som kunnat ersätta det en gång fastställda, dels ock att Stockholms kommun icke gjort något erbjudande, hvarigenom kostnaderna skulle kunna delas.

Begge dessa förhållanden hade inträdt, innan våra motioner afgåfvos. Först och främst föreligger, såsom herrarne torde erinra sig, ett ganska genomarbetadt förslag till ändring af det förut fat-tade beslutet, hvarigenom man afsett att rädda Helgeandsholmen. Vidare förelåg, såsom senare ock har bekräftats genom stadsfullmäg-tiges beslut, ett erbjudande från Stockholms kommun, att, om man ville tillmötesgå kommunens önskan, att icke på detta sätt stadens vackraste plats måtte belamras, staden vore benägen att, för att för-hindra ett sådant beslut, uppföra 1,350,000 kronor. Jag tror så-ledes kammaren skall finna, att goda anledningar förefunnits att framkomma med motionen, sådan den nu föreligger.

Motionen har nu blifvit pröfvad, och emot denna pröfning hafva vi varit i tillfälle att afgifva våra reservationer. Dessa hafva redan af Andra Kammaren afvägts, och resultatet känna vi: »man har icke ansett sig böra frångå sitt en gång fattade beslut». Under sådana för-hållanden är då naturligtvis frågan äfven från vår sida slutbehandlad.

Men det är äfven af ett annat skäl, som jag tagit mig friheten att begära ordet. Under frågans behandling i Andra Kammaren har det nemligen framhållits tvenne motiv för afslag, som jag icke kan lemna oanmärkta. Ett af dessa motiv rigtades emot den framstå-ende auktoritet i arkitektoniskt afseende från Tyskland, hvilken en-skilda personer varit i tillfälle att här på platsen rådfråga i denna angelägenhet. Hans yttrande, som relaterats i våra motioner, är så otvetydigt, att derom icke kan vara något tvifvel. Man har nu velat låta påskina, att en man sådan som han, en man, som i Tysk-land fått de största förtroenden i arkitektoniskt afseende, skulle

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

hafva varit nog svag att låta inverka på sig af den opinion, som här mötte honom, och som här möjligen tog honom om hand. Jag ber att för min del få protestera emot att något sådant kan vara möjligt — och det är min lifliga öfvertygelse, att kammaren skall instämma i denna min protest — då man vet, hvilken erfarenhet och hvilket namn, som står för det nämnda yttrandet.

Ett annat skäl, som framkommit under debatten i Andra Kammarerna emot motionärernas förslag, är det, att uppgifterna af de herrar arkitekter, som på enskild tillskyndan utarbetat det nya förslag, som här föreligger, och på hvilka uppgifter reservanterna stödt sig, skulle vara på något sätt vilseledande för omdömet. Jag ber äfven att i det fallet, utan att vara fackman, få bestrida möjligheten af något sådant, och jag anhåller, att här vid lag få taga till vittnen de komiterade, som närmast haft öfverinseende öfver dessa arkitekter. Jag är nemligen öfvertygad om, att dessa herrar instämma med mig deruti, att arkitekterna sökt att åstadkomma ett ärligt arbete och behandlat frågan så rättvist, som det varit dem möjligt.

Det är icke att förundra sig öfver, att, då man här sökt att intränga i denna fråga utan att vara fackman, man måst lyssna till de många sakkunniges omdöme, och då man på riksdagshuskomiterades sida nästan helt och hållet varit i saknad af någon auktoritet på detta område, som velat stödja deras förslag, så torde det få ursäktas, att man i detta fall hållit sig dels till auktoriteterna och dels till fackmännen, hvilka i stor mängd gifvit sin mening i frågan till känna.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa.

Herr Walldén: Icke heller jag kan för mig dölja, att efter utgången i medkammaren något hopp icke lärers finnas om framgång för hvad jag anser vara det rigtige eller reservanternas förslag. Jag skall således icke tillåta mig att upptaga kammarens tid med att onödigtvis söka närmare utveckla de skäl, som enligt min tanke tala derför. Men deremot kan jag icke underlåta att uttala mitt beklagande, att en angelägenhet, i sitt slag så vigtig som denna, kommit i det läge, att man måste befara, det ytterligare, jag vet icke huru många, millioner skola utgifvas för att i hela dess omfattning genomföra detta byggnadsföretag, som 1888 i en olycklig stund beslöts. Det synes mig, som om det nya uppslag, hvilket vid denna riksdag gifvits genom de noggranna och i detalj utarbetade ombyggnadsförslagen och genom det af Stockholms stad gjorda anbudet att åtaga sig utförandet af vissa, till ett värde af 1,400,000 kronor uppskattade arbeten å Helgeandsholmen, är af beskaffenhet att hafva bort tagas under noggrann och allvarlig pröfning, innan man besluter sig för att fortsätta på den år 1888 inslagna vägen. Hvert den vägen bär i finansiellt hänseende, kan ingen med visshet förutsäga. Hvert den leder i andra afseenden, derom hafva insigtsfulle och erfarne fackmän både inom och utom landet så godt som

enstämmigt uttalat varnande ord. Men den stora majoritet, som i lördags i medkammaren bestämde utgången af frågan, har icke velat lyssna till dessa varningar, lika litet som till de önsknigar, hufvudstaden framställt, eller till krafven på sparsamhet med statens medel. Fast öfvertygad som jag är, herr talman, att 1888 års beslut icke bär ett svårt missgrepp, som man skall komma att få ångra, då det icke längre kan hjälpas, har det för mig varit angeläget att inför Riksdagen frikalla mig från ansvaret för detta beslut, och det är därför jag önskat att göra detta uttalande. — Något yrkande skall jag icke göra.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Herr Almgren, Oscar: Jag ber att till alla delar få instämma i den föregående talarens yttrande.

I herr Walldéns anförande instämde jemväl herrar *Philipson* och *Wallin*.

Herr Wennerberg: Det säger sig sjelft, att det för mig likasom för flera liktänkande, som yttrat sig, icke kan bli fråga om att söka åstadkomma en votering, ej heller om att söka öfvertyga personer af annan åsigt om förträffligheten af vår egen; men i fall man är öfvertygad, att det beslut, som vi gå att fatta, ej är så välbetänt som det borde vara, så är det gagneligt också för framtiden — och det en icke allt för aflägsen framtid, en 3 à 4 år — att inför liktänkande och vänner icke hafva genom tystnad gifvit skäl till den misstanken, att man skulle hafva varit med om ett beslut, som man af innersta mening anser vara origtigt. Jag har uttalat min åsigt redan förra året, och jag skall därför icke trötta kammaren med några anmärkningar rörande möjligen felaktiga beräkningar hos reservanterna, hvarom talats i Andra Kammaren samt skrifvits i tidningarna, icke heller sysselsätta mig med det ovanligt innehållslösa utlåtande, utskottet afgifvit såväl mot reservanterna som mot motionärerna. Jag skall endast för min egen del och för det lilla afseende, jag fäster vid att ens mening får kvarstå i ett protokoll, till hvilket man framdeles, om det så behöfves, kan hänvisa en och annan gång, få yttra mig något om saken i dess helhet och — för att bli kort — endast se den ur några allmänna synpunkter.

Så fort en byggnad, och främst af alla en monumental, skall uppföras, finnes det åtskilliga förutsättningar, som nödvändigt måste iakttagas. Det finnes *teoretiska* sådana, som äro högst nödiga och inverka på hvarje annan synpunkt, ur hvilken föremålet, eller här den monumentala byggnaden, måste betraktas och de, hvilka byggmästaren först och främst måste fästa afseende vid, äro de, som röra *platsen*. Det, som för honom är mest behöfligt, är naturligtvis icke den sköna platsen, utan den, som gifver utrymme. Men alla arkitekter, som i denna fråga yttrat sig dels officiellt, dels icke officiellt,

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Hjelgeands holmen af nytt riksdagshus m. m. hafva erkänt, att den valda platsen icke har ett för ändamålet önskvärdt och fullt tillräckligt *utrymme*.

Då jag nu troligen kommer att göra några påståenden, som synas vägade, anhåller jag få nämna, att ingenting skulle vara mig kärrare än att få upptaga en *verklig* diskussion såväl om detta som angående åtskilliga andra deraf beroende förhållanden, men det tillåtes icke af tiden, ej heller skulle det af omständigheterna för tillfället till något tjena, hvarför jag icke vill nämna annat än det oundgängligaste om de senare.

Det gäller inom arkitekturen liksom helt visst uti alla läroböcker i ämnet, som sedan forna tider varit tillgängliga, samt måste af hvilken arkitekt som helst vara erkänt, att finnes icke plats, kan icke någon byggnad åstadkommas. Men det kan ju finnas en mindre plats, der man ändock *vill* uppföra en byggnad, och sådant var fallet här. Då nu platsen icke hade det utrymme, som var erforderligt för att byggnaden skulle blifva bekväm och tillräckligt stor på bredden, tog man sin skada igen på höjden. Den byggnad, hvartill vi sett ritningar, är därför ovanligt hög; och liksom man ville vara riktigt säker på att med den ena dimensionen hjälpa upp den andra, så har man anskaffat en kupol. För öfrigt följde häraf behovet af många våningar, som åter inverkade på *konstruktionen* af det hela, och detta menligt. Det var dock icke annat att göra, ty platsen hindrade att få det utrymme, som kunde erbjudas på bredden i ett mindre antal våningar.

Emedan utrymme saknades för en ändamålsenlig konstruktion, kunde man icke heller fästa det afseende, som borde fästas, vid en tillbörlig *stil*, hvilket är den tredje nödvändiga betingelsen för en monumental byggnad; platsen med utrymmet det första, konstruktionen det andra och stilen det tredje.

Hvad konstruktionen angår, skulle man möjligen kunna hafva redt sig fram, så länge fråga var om endast ett hus; men så fort det blef tvenne, blef hela konstruktionen tillkonstlad, hvilket tillräckligt visas af de många olika meningar, som just i detta afseende sökt göra sig gällande. Konstruktionen är nu i hög grad uppstyltad, och särskildt genom bankhuset är den i det hela förstörd. Det finnes icke någon fri baksida på riksdagshuset, ingen fri framsida på bankhuset, hvilket, ehuru icke alls hörande till det andra, såsom ett närgånget appendix är hängdt invid detsamma, en tung tillsats, som hvarken lemnar riksdagshuset stöd eller säkerhet; och hvad som fordom enligt inskriften på sedlarne gälde om banken »hinc robur et securitas» torde numera här böra på huset utstrykas, liksom det längesedan utstrukits på sedlarna.

Innan jag slutar hvad jag har att säga om det teoretiska, dit stilen endels är att räkna, ber jag att redan här, innan jag kommer till den estetiska synpunkten, få tillägga några ord om densamma. Det är icke oväsentligt, hvad stil en byggnad har. En god och fullkomligt ändamålsenlig byggnad säger alltid till, hvad som skall

vara i dess inre. Här i Sverige hafva vi ingen äldre arkitektur, som är värd att tala om. Endast den kyrkliga höjer sig under medeltiden öfver den simplaste nivå. Af verldsliga byggnader från äldre tid hafva vi nästan intet af värde att tala om. Först under förra århundradet framkom något sådant. Om vi nu påminna oss den breda, solida bas, det förträffliga, lugna, men mäktiga utseende, som det kongl. slottet har, hvad hade väl då varit riktigare än att efter detta det yppersta mönster i landet gifva åt riksdagshuset en sådan stil? Har den ena statsmagten en sådan boning, borde också den andra försöka få fram något liknande. Det hade gifvit ett passande utseende, bekvämlighet och soliditet, och vi hade fått ett riksdagshus, som anstått svenska folkets urgamla frihet. Det hade då icke erhållit en stil, som kommer det att bredvid det kungl. slottet te sig såsom en utklädd docka. Men det var helt enkelt omöjligt, det stod icke till att på denna plats, der icke halfva det erforderliga utrymmet finnes, uppföra en dylik monumental riksbyggnad; och efter min åsigt skulle heller aldrig något riksdagshus förlagts der.

Jag har nu sett saken från arkitektonisk-teoretisk synpunkt; jag vill äfven se den ur *praktisk* och går då från det yttre till det inre. Vi, veta att detta rör arkitekten mindre. Sedan han fått de erforderliga dimensionerna, bestämmer han det dekorativa och bekvämligheten lätt nog. Men huru hafva de första villkoren för detta uppfyllts? Vi hafva sett det. Och har det trots detta lyckats att i riksdagshuset få tillräckligt *utrymme*, tillräcklig *belysning*, tillräcklig *bekvämlighet*? Jag vågar säga nej till alla dessa tre frågor. Utrymme finnes visserligen, om dermed menas arealen af golfytor, men denna är splittrad; än kommer mycken yta på en gång fram, utan att det der behöfves, och på andra ställen finnes åter för litet. Hvad belysningen beträffar, är det mycket svårt att efter ritningen afgöra dess beskaffenhet. Jag har hört sägas, att den icke är den bästa, man kunnat önska, men detta kan endast senare afgöras, och jag lemnar därför det ämnet. Så kommer jag till bekvämligheten. Det är gifvet, att hvarje riksdagsman är angelägen att få någorlunda rymligt, der han sitter, och det finnes, såsom vi veta, åtskilliga utländska representanthus, der ledamöterna kunna taga sitt lilla riksdagsbibliotek med sig till sin plats, hafva fullkomlig bekvämlighet samt, om de behöfva skrifva, kunna göra det, hvar och en vid sin pulpet, och der man icke hindrar hvarandra vid ut- och in-gång, såsom ständigt är händelsen här. Nog är det då hårdt, att, när man kostar på sig en stor byggnad, man icke skall få det mycket bättre i alla dessa afseenden, än man har. Hvad hjälper det bekvämligheten, om det yttre är grannt, prydt med kupol, friser och kolonner? Hvadagnar sådant riksdagsmannen, om han icke får det, som för honom är af största vikt, en fredad plats, hvarest, om han icke ständigt vill följa med förhandlingarna, han kan sysselsätta sig med annat, som tillhör riksdagsarbetet.

En sak, som tillhör den praktiska synpunkten, är också kost-

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeands-holmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

naden. En kostnad, som gifver en god valuta, är icke att klaga öfver, äfven om den är något stor. Här är den *mycket* stor, och det vore illa att fästa något större afseende dervid, om valutan vore också *mycket* god, men jag kan icke gå in derpå. Då blott få och i vissa afseenden föga viktiga förbättringar äro att vänta i det nya hus, hvarom Riksdagen nu snart skall fatta sitt beslut, uppställer sig naturligtvis den frågan: stå dessa förbättringar i rimligt förhållande till de ifrågasatta kostnaderna? Jag måste svara alldeles bestämdt nej! För närvarande heter det visserligen, att hvad som är föreslaget endast skulle kosta 5 millioner. Sakkunnige hafva emellertid till och med antagit dubbla summan, och min innersta öfvertygelse är, att det icke stannar vid 10 millioner. Här finnes så mycket utredt kvar ännu, så mycket, som icke är och icke kunnat upptagas i kostnadsberäkningarna, ty man vet ju icke, hvad som kan inträffa i afseende på pålningen eller på vattenståndet i strömmen o. s. v.; man kan ännu icke hafva fullkomlig visshet, huru sådana förhållanden komma att gestalta sig.

Vi hafva på senare tider vant oss att, såsom ett gammalt ordspråk säger, »sila mygg och svälja kameler»; vi hafva prutat 100 kronor på pensioner till fattiga enkor efter hederliga och rättskafvens tjänstemän — och hvad gör staten för vinst derpå? Vi pruta 20 å 30 tusen kronor, då fråga är att hastigare få i ordning vår flotta eller någon annan del af försvaret, och hvad vinst för staten har detta medfört? — Men vi äro färdiga att lägga ut hela millioner såsom ett intet, då det är fråga om ett hus åt oss sjelfva. Jag tror, att det blir svårt att i längden inför landet försvara ett sådant sätt att gå till väga.

I de motförslag, som inlemnats, finnas i ett eller annat afseende felaktiga beräkningar, som såväl i diskussionen i Andra Kammarén som äfven i åtskilliga tidningar gifvit motståndare anledning till mycket buller; men sammanlagda utgöra dessa blott en försvinnande bagatell emot hvad man nu står i begrepp att kasta bort på det nya riksdagshuset, och detta enligt beslut hufvudsakligen af riksdagsmän, som med allt skäl och på aktningssvärda grunder proklamerat sparsamhetens grundsats. Huru hänger det i hop härmed? Huru förklara och hur försvara det?

Till frågan om den praktiska anordningen hör det besynnerliga annex, som man gifvit riksdagshuset, då man vill tvinga hit bankhuset. Hvad har det der att göra? Finnes det *inre* nära samband mellan båda husen? Eller var utrymmet så stort, att det *borde* begagnas? Eller var läget *synnerligen passande* för en bank? Visserligen icke; men för att få ett någorlunda tillfredsställande svar på sista frågan, tvangs man hitta på Drottninggatans förlängning. Men är det icke alldeles orimligt att bygga en sammanbindningsbro, som utmynnar på det mest olämpliga ställe i hela staden, som, om ett brostöd i strömmen därför visar sig erforderligt, skulle åstadkomma ännu större vattenträngsel, än nu är fallet! Detta sista,

hvarom jag emellertid talat med en fackman, förstår jag icke nog för att fästa mycket afseende dervid.

Men hvad är det man främst borde bygga om? Jo, det är Norrbro. I decennier har man talat om dess obestånd och derjemte framhållit, hvilka fördelar dess sänkande till den rätta nivån i förhållande till slottet skulle medföra för det sistnämnda. Detta är en sak, som man genast borde börja med och icke uppskjuta, till dess ett nytt riksdagshus uppförts på Helgeandsholmen, då ombyggnaden antingen blir en fråga, som icke kan lösas eller endast med allt för stora kostnader.

Jag öfvergår nu till den tredje synpunkten, som, sedan jag nämnt den teoretiska och den praktiska, påtagligen är den estetiska. Derom har icke varit någon allvarlig diskurs under hela denna långa tid, som förflutit, sedan Helgeandsholmen utsågs till byggnadsplats. Det enda var, att man till en början försökte, ehuru mindre lyckligt, att nedsätta denna synpunkt till en obetydlighet. Tvärtom har man i alla länder, der man haft råd att bestå sig sådana byggnader — och vi visa ju nu, att äfven vi hafva råd dertill — ansett denna synpunkt vara ej den viktigaste, men den, som sätter kronan på verket. — Redan i vår lagstiftning tillåtes det icke den enskilde att bygga fula hus vid städernas gator, och myndigheterna öfvervaka detta på det strängaste. Skulle icke staten då hafva rättighet att också fästa sig vid den estetiska sidan af denna fråga, då det gäller riksdagshuset, som borde blifva icke endast det förnämsta näst Kongl. Slottet, utan äfven det värdigaste, ståtligaste och solidaste i staden! Låtom oss tänka oss detta riksdagshus på den ifrågavarande platsen. Det är ju nu antagligt, att det skall hafva denna för sig olyckliga riksbank bredvid sig. Och låtom oss sedan till en början följas åt till Vasabron. Der se vi ingenting af slottets hela vackra och förträffliga sida åt högvakten och föga af fasaden åt Norrbro, emedan utsigten dit är afstängd. Man säger, att om man ställer sig på Hôtel Rydbergs trappa, så ser man slottet mycket bra. Ja, men ifall man står på ett annat ställe — hvilket är lofligt —, der slottet skulle kunna ses, då är det förbi med denna utsigt. Låtom oss sedan följas åt till Skeppsholmsbron, från hvilken hela den fria och friska Norrströmsfåran skulle lemna en oförliknelig utsigt långt nedåt Mälarstränderna. Det är icke heller öfverdrifvet, hvad utländingarne säga, att sådana utsigtspunkter får man icke se i hela Europa. Och allt detta går nu bort, ty det perspektivet blir afbrutet från ena sidan som från den andra. Det är således endast under vissa förhållanden, såsom om jag ställer mig precis, der jag är anvisad af fullmäktige att stå, som slottet synes fritt; men ändå icke ens der i sin helhet, ty vill man se slottet i dess fulla skönhet, bör man se icke blott mellersta partiet, utan äfven båda sidolängorna. Först då visar sig, huru ädelt måttfullt det är och huru mäktigt det verkar.

Det finnes ännu någonting, som jag ber få nämna, och det är, att genom den ornamentala utstyrsel, som riksdagshuset får, så

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

skall det, icke nog med att det genom sin massa kommer att bortskymma en stor del af slottet, äfven genom sin heterogena stil verka obehagligt såväl i afseende på slottet som på hvarje annan närliggande byggnad.

Jag vill icke påstå, att det tilltänkta riksdagshuset i och för sig är fult, men jag påstår, att det i förhållande till sin omgifning ej blott skadar denna, utan äfven sjelf skadas.

Under sådana förhållanden är det icke underligt, mine herrar, om jag, då jag i teoretiskt afseende finner hela företaget otillfredsställande, i praktiskt afseende misslyckadt och i estetiskt afseende beklagligt, måste motsätta mig ett bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Almgren, Fredrik.*

Herr Törneblad: Jag hade icke tänkt taga del i debatten, då, såsom af flere talare redan anmärkts, frågan i sjelfva verket är afgjord, men jag har icke kunnat förbigå med tystnad de anmärkningar, som nu, särskildt af den siste ärade talaren, blifvit rigtade emot det föreliggande förslaget, anmärkningar, hvilka jag skall be att i korthet, så godt jag kan, få upptaga för att sedan tillämpa vissa anmärkningar på det, som reservanterna ville sätta i stället.

Jag kan icke riktigt förstå skilnaden mellan den teoretiska, den praktiska och den estetiska synpunkten i *detta* fall. Det har förefallit mig, som den teoretiska och praktiska synpunkten tillsammans just skulle bilda den estetiska. Det kan ju hända, att konstnärerna hafva någonting annat att upplysa, ehuru jag har mina mycket starka tvifvel derom.

Jag skall emellertid först se saken från den s. k. estetiska synpunkten, som här egentligen synes afse de blifvande byggnadernas förhållande till omgifningarna. Man säger, att man icke skall kunna se slottet från alla punkter af omgifningarna. Det är ju icke så underligt. Men det sammanhänger med en annan fråga, som inom konstverlden icke är alldeles okänd, frågan, huruvida en stor och monumental byggnad nödvändigtvis behöfver ligga så fritt, att icke någon annan stor byggnad får ligga i närheten. Jag skall icke inlåta mig på afgörandet af denna fråga, men vill blott framhålla, att den bland konstkännare är långt ifrån afgjord. Det finnes nog de, som äro af motsatt åsigt. Likaså ber jag få anmärka följande. Om anblicken af slottet skulle komma att skadas genom riksdagshuset, hvilket kan vara tvifvelaktigt, så undrar jag, om icke hvar och en, som sett de förslagsritningar till en bankbyggnad, som först förelågo, förmodligen såsom uttryck af den högsta estetik, vid betraktande af denna byggnads läge i förhållande till slottet skulle säga: Gud bevara oss för en sådan byggnad i slottets närhet. Jag vädjar till hvar och en af herrarne, som sett ritningarna, om icke denna byggnad också skulle i väsentlig grad, likasom nu den lilla bazarbyggnaden, bidraga att stänga den så mycket omtalade utsigten.

Då den store auktoriteten Wallot har sagt, att man »murar till Mälarens utlopp i Saltsjön», så torde detta icke böra tagas efter orden. Herrarne behöfva icke mera än på återvägen härifrån gå öfver Norrbro och å dess norra del blicka utåt strömmen för att finna, att detsamma till stor del kommer att blifva fritt, och herrarne skola genast finna, att uttrycket »mura till» är lika origtigt som det uttryck, hvarmed herr Wallot börjar sin estetiska förklaring, nemligen: »den af riksdagshuskomiterade afsedda platsen», som icke förmildras af det tyska uttrycket »in Aussicht genommene», ty det är icke en »in Aussicht genommene», utan en af *Riksdagen beslutad* plats. Detta misstag är så kolossalt, att det för mig klart bevisar, att han måste hafva handlat på egen hand och icke under intryck af någon inspiration, i hvilket fall han naturligtvis undvikit en sådan villfarelse. Jag skall icke heller uttala mig om de starka uttryck, han gjort sig skyldig till i sitt utlåtande, därför att jag förmodar, att han är så van vid starka uttryck i Tyskland om sitt eget verk — de må nu vara orättvisa, som jag hoppas, eller icke —, att han icke kunnat frigöra sig derifrån.

Jag tillåter mig säga, att, då fråga är om platsen, och det var dermed den siste ärade talaren begynte, det spelar en mycket stor rol, huru pass betydlig tomt för en byggnad man kan under våra förhållanden afse. Vore man obunden, så att man kunde taga idealiskt stora platser och derefter bygga idealiskt stora hus, der hvarje riksdagsman, åtminstone de flesta af dem, hade, såsom i Amerikas representanthus, särskilda rum till sitt förfogande, då stälde sig saken betydligt olika. Men våra förhållanden äro icke sådana, utan vi måste vid byggandet taga hänsyn till de tomtplatser, som kunna erhållas, helst när det är fråga om en central plats, hvilken alltid är synnerligen dyr. För riksbanken särskildt är det af vikt att hafva en central plats. I afseende derpå vill jag hänvisa till hvad en af reservanterna för några år sedan sade: riksbanken kan ligga hvar som helst, blott den ligger på en central plats. Det är ett uttryck, som synes stå i någon strid med hvad nu i reservationen uppgifves, att banken framför allt borde ligga vid en af de förnämsta stråkvägarne för den allmänna rörelsen och att den därför skulle läggas på Helgeandsholmen nära Norrbro. Platsen är ju sålunda i det fallet ganska afgörande; men jag föreställer mig, att de ritningar, som äro uppgjorda, visa, att både riksdagshus och riksbankshus kunna byggas derstädes med tillräckligt afseende på den bekvämlighet, som bör åstadkommas för riksdagsmännen.

Konstruktionen är visserligen sådan, att man här gått något i höjden, men denna höjd är icke så synnerligen stor, och den är icke sådan, den af motionären uppgifvits, ty hans siffror äro i detta, som i många andra fall, origtiga. Förhållandet är nemligen icke, att huset kommer att med 25 fot öfverstiga de högsta enskilda hus i staden, det skall icke uppstiga till 93 fot öfver marken, utan det är 72 $\frac{1}{2}$ fot i allmänhet, utom på det jemförelsevis obetydliga

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

*Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeands-
holmen af nytt riksdagshus
m. m.
(Forts.)*

midtpartiet, der det blir icke 93 fot, utan 88 fot. Sålunda långt ifrån att öfverstiga enskilda hus, understiger det i allmänhet den *högsta* tillåtna höjden för dem, ty den är 74 fot. — Vare detta för närvarande nog sagdt om siffrorna i motionen, med undantag att jag beträffande riksdagshuset i Berlin blott vill med stöd af utgifven beskrifning nämna, att det är till taklisten 93 fot och till ryggåsen 151 fot, och icke resp. 68 och 92 fot, hvilket är en högst väsentlig skilnad.

Hvad beträffar kupolen, har jag från detta rum sagt, att det är icke alls någon afgjord sak att den kommer dit. Jag tror, att i det fallet byggmästaren för riksdagshuset i Berlin har rätt mycket att lära oss. Han har visserligen satt dit en kupol, men den erfarenhet, man hittills haft af denna kupol, har visat, att den icke verkat så lyckligt som man från början trodde. Man måste, då en sådan auktoritet kommer fram med någonting, också se på huru det tager sig ut efteråt. Om man här kan undvika kupolen, är något, som jag icke vet, men som jag antager kunna komma att ske. Det blifver i allt fall en senare fråga.

Hvad beträffar riksbanken, så står det ännu på dess sedlar: »hinc robur ett securitas» och det kommer att stå der fortfarande, oberoende af bankhusets plats i vattnet. Det finnes många hus i Stockholm och i andra hufvudstäder, som med ganska stor fördel blifvit byggda i vatten, äfven under tider, då ingenjörsvetenskapen icke var så utvecklad som nu. Faran för banken är således ringa, om blott Riksdagen fortfarande håller vård om sin riksbank, hvilket jag hoppas skall blifva förhållandet, äfven om den ligger på Helgeandsholmen.

Hvad angår stilen, så får jag erkänna, att det för enheten naturligtvis blir svårare med 2 hus, om Drottninggatans förlängning skall blifva så bred, som man nu tänkt sig. Det har från början varit anmärkningar deremot, att gatan mellan husen varit för trång, och då har det alltid hetat: icke skolen I lägga 2 hus bredvid hvarandra och hafva en gata med endast 36 å 37 fots bredd. Man ansåg sig böra lyssna till dessa klagomål och gjorde gatan 60 fot bred, eller den bredd, som gatorna minst skola hafva i de nya stadsdelarne, naturligtvis också med afseende på de så mycket omtalade belysningsförhållandena, för att få dessa tillfredsställande.

Hvad beträffar utrymmet, har jag förut talat om, att plenisalarne blifva fullt tillräckliga i afseende på utrymmet, hvilket i reservanternas yttrande upptagits några hundra fot för litet. Särskildt hafva dessa plenisalar ett syftemål med den s. k. absis, hvilken reservanterna icke medtagit i beräkningen, derför att den icke finnes i ombyggnadsförslaget, nemligen vinnandet af den fördel, att vid voteringar omkring talmansbordet ledamöterna kunna röra sig lätt och ledigt i stället för att trängas och nästan slås. Det torde

således icke vara olämpligt att få en sådan afslutning på rummet, som bidrager till ledamöternas bekvämlighet, och detta lär väl också vara skäl att taga i betraktande. Att det hus, som är föreslaget att uppföras, icke är det bästa möjliga, går jag mycket gerna in på — ett sådant skulle fordra stora kostnader och mycket större plats — men valutan blir dock temligen god, om kostnadsberäkningarna hålla streck, hvilket jag icke har anledning misstänka, att de ej skola göra. Men hvad jag har icke blott anledning att misstänka, utan kan bestämdt bevisa, är, att reservanternas kostnadsberäkningar med en besparing på omkring 3 millioner icke hålla streck. Jag skall dock ej så mycket fästa mig vid de 786,000 kronor, som skulle åtgå till det gamla huset — det kan hända, att det blifver dyrare —, ej heller skall jag fästa mig vid bankhuset, som nu fått en ny fasad, hvilken ser något trefligare ut — inom parentes sagdt, synes denna fasad hafva tillkommit efter kritiken vid den offentliga utställningen af ritningarna och icke med afseende å ett inre behof, såsom i allmänhet sker, om man vill uppgöra ritningar ändamålsenligt. Ej heller skall jag fästa mig vid en del andra anmärkningsvärda förhållanden; det är detaljer, som kunna ändras, fastän det kommer att kosta penningar. Men hvad jag skall fästa mig vid är realiserandet af det önskningsmål, Riksdagen haft att få lokaler åt en del af de ganska många embetsverk, som nu hyra lokaler, genom att det gamla riksdagshuset skulle kunna iureas till sådana. Kostnaden för embetsverkshus med tomt är nu i det ändrade kostnadsförslaget upptaget till i rundt tal 1,076,000 kronor. Veta kammarens ledamöter, hvarifrån denna siffra tagits? Jo, först och främst ingår deri kostnaden, 660,000 kronor, för ett hus, som är beräknadt att inrymma *de* embetsverk, som nu skulle få blifva kvar, d. v. s. de, som nu ligga på den plats, der riksdagshuset enligt det senaste *nybyggnadsförslaget* skulle ligga, således kammarrätten, domänstyrelsen och marinförvaltningen. Det är det nya huset för dessa, för hvilket byggnadskostnaden beräknats till 660,000 kronor; dertill komma sedan 416,000 kronor för tomtplats. Denna tomtplats är beräknad till 12 kronor per kvadratfot. Hvarifrån har denna siffra erhållits? Jo, från de handlingar, som föreligga från Stockholms stadsfullmäktige med dess anbud; der är tomten beräknad till 12 kronor per kvadratfot. Men detta anbud skulle vara förfallet genom antagande af förslaget om till- och ombyggnad, och då återstår för staten att *köpa* tomten af Stockholms stad. Men för sådant fall bör erinras, att stadsingenjören, som uppgjorde tomtprisberäkningen, har en annan beräkning af tomtvärdet, hvilket upptagits till något öfver 30 kronor per kvadratfot. Han säger nemligen, att om staden för något allmänt behof skulle behöfva denna tomt, så bör man beräkna priset efter det i denna stadsdel i allmänhet gällande medeltaxeringsvärdet. Skilnaden utgör mellan 6- och 700,000 kronor. Det är möjligt, att staden skulle vilja sälja den för den summa, som staden förklarar sig villig att

*Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeands-
holmen af nytt riksdagshus
m. m.*

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

afstå tomten för i sammanhang med ordnande af Helgeandsholmen, men det är långt ifrån säkert, till och med mycket osäkert.

Hvad beträffar de kostnadsberäkningar, komitén uppgjort, och de kostnadsberäkningar, som uppgjorts mot komitén, behöfver jag icke erinra om mera, än att nyss en talare uppgifvit, att kostnaderna skulle gå till 9 à 10 millioner, men i hans motion står det 10 à 15 millioner. Det är således temligen på måfå tagna siffror i detta fall. Och hvad skola vi nu få för hvad vi komma att utgifva, i händelse reservationen vunno bifall? Jo, ett riksdagshus, der salarne delvis hafva ytterväggar, der genomgången till hallen icke är mer än 10 fot hög, der passagen från Första Kammaren till klubbrummen är icke fullt 5 fot bred, men så mycket längre, ty den är öfver 60 fot, der ljusförhållandena äro dåliga och kommunikationerna mycket bristfälliga, och der vice värden får sekundär dagar, för ett rum visserligen från kaféet, men det förbättrar icke saken. Tron I, mine herrar, att man i längden skulle nöja sig dermed eller vara tillfreds med att därför hafva utgifvit en så stor summa? Nej, då tror jag man hellre bör taga den större summan och få ett godt hus, om också icke det bästa, men sträfvandet efter det bästa är just fiende till det goda.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter detta anförande hördes flera rop på proposition.

Herr Ljungberg: Jag skall endast bedja att få upptaga några anmärkningar, som den siste talaren i sin nöd, ty i en svår sak får man ju gripa till allt, tillät sig att framkasta mot mig.

Han sade, att det skulle vara origtigt att uppgifva riksdagshusets höjd till 93 fot och att den nu i stället skulle vara 78 fot. Jag beder då att få fästa hans och kammarens uppmärksamhet derpå, att de i byggnadsfrågan lemnade dimensionsuppgifter hafva undergått oupphörliga förändringar, såsom synes af bil. A. vid betänkandet. Både grundyta, areal af golf och höjdmått hafva alltjemt undergått förändringar, så att det ena årets uppgifter äro helt olika det andra årets. Man kan icke taga andra uppgifter än dem man erhåller. Jag erhöll den klandrade uppgiften i byggnadskontoret, och om den nu skulle vara alltför hög, så vore det desto bättre. Komitén hade då besinnat sig; men jag tyckte mig höra herr Törnebladhs själf tala om 93½ fot, och den siffra, han sedan angaf om 78 fot, som nu för ögonblicket skulle vara maximihöjden, öfverensstämmer icke med den af 80 fot till balustraden å mellanpartierna, som nämnda bilaga upptager. Denna balustrad är icke heller det *högsta* partiet å byggnaden, efter hvad ritningen utvisar. För öfrigt hade jag varit beskedlig nog att icke i min motion påminna om den fatala skorstenen, som enligt komiténs betänkande af den 17 februari 1894 skall från *jordvåningen* stiga till en höjd af vid pass 104 fot och således med 26 fot öfverskjuta riksdagshusets tak, efter herr Törnebladhs allra nyaste uppgift.

Men det är en annan sak, om hvilken jag skulle vilja utbedja mig någon förklaring, eftersom samme talare, trots oeffterrättligheten i hans egna både uppgifter och åtgöranden, vill skolmästra andras uppgifter. Jag har framför mig ett betänkande af den 3 mars 1891, undertecknad R. Törnebladh, uti hvilket sid. 25 står, att »den tomt, som genom 1888 års beslut förvärfvats för riksdagshus och riksbank, har kräft en kostnad af 1,4 millioner kronor; men sedermera får man i ett betänkande af 25 sistlidne april, undertecknad af Hugo Tamm, och naturligtvis grundadt på herr Törnebladhs och hans komités uppgifter, se att den för de båda byggnaderna förvärfvade tomten kostat Riksdagen 2,400,000 kronor! Hvert har den nya miljonen tagit vägen, eller är den senare uppgiften origtig, eller den förra, eller båda? Det senare är det mest sannolika. Och huru lättvindigt vederbörande handskas icke blott med siffror, utan äfven med Riksdagens beslut, kan ses deraf, att sedan komitén 1891 sagt, att »den af 1888 års Riksdag anvisade byggnadsfonden icke behöfver öfverskridas», så beräknar densamma 1892 kostnaden till mer än 1 million deröfver och nu, efter hvad reservanterna uppgifva, till ännu vida högre belopp. På samma sätt med dimensionstalen, hvilka man knapt hinner nedskrifva, innan de äro ändrade, lyckligtvis nu nedåt, då de förr alltjemt gingo uppåt. Hvilka af komiténs uppgifter, man skall taga för rigtiga, och huru länge de tagna blifva det, vet ingen. Jag har intet vidare att tillägga, men yrkar fortfarande bifall till reservanternas förslag.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande af Helgeands holmen af nytt riksdagshus m. m.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Ljungberg*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af herrar O. R. Themptander och E. Fränckel vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Ljungberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande, omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och antager det förslag, som innefattas i den af herrar O. R. Themptander och E. Fränckel vid utlåtandet afgifna reservation.

Ifrågasatt ändring af Riksdagens beslut om uppförande å Helgeandsholmen af nytt riksdagshus m. m.

(Forts.)

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 30.

Herr Berg, Gustaf, erhöill på begäran ordet och yttrade: Likasom jag 1888 i Andra Kammaren reserverade mig mot det beslut, som då fattades i förevarande fråga, skall jag anhålla att få till protokollet antecknad, att jag reserverar mig mot det beslut, som nu blifvit fattadt.

Herr von Strokirch: Äfven jag anhåller att få reservera mig mot det beslut, kammaren nyss fattat.

Herr Casparsson: Mot det fattade beslutet, hvarigenom riksb byggnadernas förläggande dels på Helgeandsholmen och dels i Norrström blifvit för all framtid besegladt, vill jag anmäla min reservation, förvissad, att äfven i detta fall den gamla erfarenheten skall bokstafligen göra sig gällande, att blånga år få *gälda* hvad stunden brutit.

Herr Wennerberg: Jag beder att få inlägga min reservation mot det fattade beslutet.

Mot kammarens nyss fattade beslut reserverade sig äfven grefve *Douglas* samt herrar *Hasselrot*, af *Burén*, *Ljungberg*, *Wallin*, *Rudebeck* och *Asker*.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda den 4 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående extra anslag till domkapitlens expeditioner, och

n:o 78, i anledning af Kongl. Maj:ts under sjetten hufvudtiteln gjorda framställning angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m., biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Interpellation ang. ofog vid s. k. variétföreställningar.

Herr Treffenberg erhöill på begäran ordet och anförde: Herr talman! Mine herrar! Jag har i går underrättat herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet om att jag ämnade i dag till honom ställa en skriftligen affattad interpellation, som jag strax skall uppläsa, sedan jag likväl dessförrinnan i korthet redogjort för anledningen till interpellationen.

Förhållandet är nämligen det, att jag redan vid början af denna riksdag från ett aktningvärdt håll anmodades att, så vidt på mig

berodde och på det sätt jag ansåg lämpligast vara, söka sätta i rörelse krafter, hvilka kunde antagas komma att på ett mera verkamt sätt tygla det öfverhandtagande sjelfsväldet inom det s. k. varietéväsendet, särskildt här i hufvudstaden. Med en viss tvekan upptog jag denna maning, dels därför att jag erinrade mig, att Riksdagen redan år 1893, således för två år sedan, fäst Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på den form af osedlighet, hvarom här är fråga, och dels därför, att jag saknade tillräckligt material för ett mera aktivt inskridande, och till sist äfven därför, att, om jag öfver hufvud taget komme att bestämma mig för ett sådant inskridande, jag var oviss, om jag bäst kunde tjena saken genom interpellation, motion eller möjligtvis genom att skrifva i tidningarna i ämnet, i händelse någon sådan ville upplåta plats för en uppsats i saken. Emellertid kom senare under riksdagens lopp en gripande artikel i ämnet uti tidningen Nya Dagligt Allehanda. Sedan jag genomläst denna artikel, hade jag alldeles klart för mig, att någonting måste göras och göras snart, allra helst som jag tillika uti den vid justieombudsmannens senaste embetsberättelse fogade förteckning öfver till regeringen inkomna riksdagsskrifvelser fann, att den af mig nyss omnämnda riksdagsskrifvelsen af 1893 ännu vid 1894 års slut icke ledt till någon åtgärd från regeringens sida. Det var då, såsom jag nämnde, klart för mig, att man icke längre stod till svars med att i en så allvarlig fråga lägga armarna i kors, utan att man måste söka slå ett stort slag, äfven med risk att resultatet skulle inskränka sig till en vanmäktig protest. Sedan gjorde en lycklig tillfällighet, att jag sammanträffade med en högt ärad vän och meningsfrände, hvilken förtrodde mig, att äfven han umgåtts med funderingar på att interpellera i samma sak som jag, och det är efter samråd med honom och, jag kan tillägga, äfven efter hans koncept, som jag nu uti moralens, den offentliga anständighetens, hela samhällsintressets och tusen sinom tusen föräldrars namn anhåller att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande interpellation.

»Det är för alla bekant, att vid s. k. varietéer bedrifves ett ofog, som framkallat starkt ogillande och allvarliga bekymmer. Att här närmare skildra detsamma kan ej komma i fråga. Enligt från vidt skilda håll framkomna enstämmiga vittnesbörd kan det anses vara ådagalagdt, att vid varietéföreställningarna bedrifves propaganda för osminkad liderlighet, ohöljd hädelse och politisk smädelse. Så långt har man gått i hänsynslöshet, att man till och med anordnat varietéföreställningar för barn och annonserat dem till tiderna mellan församlingens söndagsgudstjänster.

Väl är jag öfvertygad derom, att bot mot det nu omtalade ofoget ej ensamt eller förnämligast är att söka i rättsliga åtgärder, men å andra sidan kan det ej bestridas, att staten, som äfven har en sedlig uppgift, har skyldighet att förebygga eller hindra sådant, som är egnadt till att i religiöst eller sedligt hänseende förderfva.

*Interpellation
ang. ofog vid
s. k. varieté-
föreställnin-
gar.
(Forts.)*

Antingen finnas i svensk lag tillräckliga bestämmelser i nu antydt syfte och då böra dessa efterlefas, eller också saknas sådana. I senare fallet är det de lagstiftande myndigheternas pligt att tillse, att ny lag varder stiftad.

Med anledning af hvad jag nu haft äran anföra, vågar jag vördsam till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande spørgsmål:

Finnas i gällande lag och förordningar bestämmelser, genom hvilkas tillämpning det s. k. varietéofog et kan förebyggas eller stäffas; och, om så icke skulle vara förhållandet, är regeringen betänkt på att åstadkomma sådana bestämmelser?»

Herr statsrådet Östergren: Herr talman! Mine herrar! Den högt ärade representanten för Kopparbergs län har nyss till mig i min egenskap af chef för justitiedepartementet framställt följande spørgsmål: finnas i gällande lag och förordningar bestämmelser, genom hvilkas tillämpning det s. k. varietéofog et kan förebyggas eller stäffas; och, om så icke är förhållandet, är regeringen betänkt på att åstadkomma sådana bestämmelser?

Af det yttrande, hvarmed den ärade representanten inledde spörsmålet, framgår, att det öfverklagade ofog et består deri, att vid varietéföreställningar bedrifves propaganda för osminkad liderlighet, ohöljd hädelse och politisk smädelse.

Mine herrar, om vid varietéföreställningar förekomma uppvisningar, tal, sång eller annat, som sårar tukt och sedlighet, så att deraf kommer allmän förargelse eller fara för andras förförelse, då är brott begånget mot 13 § i 18 kap. strafflagen; och äro prestationerna vid dessa föresällningar af den beskaffenhet, att de kunna anses innefatta hädelse eller smädelse, har vederbörande brutit mot strafflagen, som i 7:e, 9:e, 10:e och 16:e kap. stadgar strängt ansvar för dessa brott.

Åtalandet och bestraffandet af nu nämnda brott skola otvifvelaktigt bidraga till förekommande eller stäffande af de i spörsmålet omförmälda varietéofog en; men antagligen åsyftas i spörsmålet hufvudsakligen det fall, då, ehuru brott icke kan anses vara begånget, emedan den eller de uppträdande vetat ställa så till, att prestationen ej faller under något i strafflagen beskrifvet brott, den dock strider mot anständighet, skick och goda seder, d. v. s. mot sedligheten, och därför är klandervärd och förkastlig. För detta nu sist omnämnda fall är korrektivet att söka i ordningsstadgan för rikets städer af den 24 mars 1868. I 13 § af denna stadga är nemligen föreskrifvet, att en hvar, som vill gifva offentlig föreställning af ifrågavarande slag, skall före dess början derom göra anmälan hos polismyndigheten och i visst fall afvakta tillstånd, samt att polismyndigheten, der sig visar, att föreställningen åsyftar eller innebär något, som strider mot sedlighet eller allmän lag, eger upplösa föreställningen och förbjuda dess förnyande.

Genom hvad jag nu anført, tror jag mig hafva visat, att gäl-
lande lag och författningar innehålla bestämmelser, genom hvilkas
tillämpning det s. k. varietéofoget kan förekommas eller stäffas.

*Interpellation
ang. ofog vid
s. k. varieté-
föreställnin-
gar.*

(Forts.)

Herr Treffenberg: Jag beder till en början att få betyga min tacksamhet till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för de upplysningar, han behagat lemna. Dessa upplysningar hafva till fullo stadfäst min egen öfvertygelse derom, att i redan nu gällande lagar och författningar bestämmelser finnas, med tillhjälp af hvilka man kan hejda osedligheten vid dessa varietéer, och herr statsrådet har också ganska riktigt uppfattat andemeningen med spörsmålet. Men då så är, är det gifvet, att interpellationens intresse koncentreras på en annan punkt, nemligen på frågan, hvem Riksdagen, allmänheten och en hvar god medborgare har att taga för hufvudet, i den händelse dessa till upprätthållande och befrämjande af sedligheten stiftade lagar icke efterlefvas. Svaret på den frågan har jag äfven klart för mig; men jag anser frågan, synnerligen i närvarande stund, vara af så grannlaga beskaffenhet, att jag får inskränka mig till uttalande endast af den förhoppningen, att vi icke här i Sverige måtte, genom att låta detta laissez-aller-system fortgå, slutligen glida ned i det stadium, på hvilket romerska riket en gång befann sig, då, såsom historieskrifvaren klagat, man kommit derhän, att man icke längre förmådde uthärda vare sig det onda eller botemedlen därför: »*nec mala, nec remedia pati possumus*».

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 3,52 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
